diluvio non perierunt, loquebatur Deus, dicens *a*, *interficiam omnem carnem, in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cœlum*. Paullo autem ante *b* hominem intellexit per *omnem carnem*, quæ *corruperat viam ſuam*. Meruit *carnis* nomine abſoluto homo appellari poſt peccatum primorum parentum, ex quo ſecuta eſt illecebra peccandi ulterius, & corruptionis incurrendæ neceſſitas. Verùm notionis exemplum primum auditum eſt poſt carnalia peccata, propter quæ diluvium eſt immiſſum. Lege Ambroſium *c*, & Fulgentium *d*, & quæ ipſi diximus in Commentario Actuum Apoſtolorum *e*. Nihilominus poſſet *omnis caro* hic cunctas animantes terræ comprehendere, quoniam *ſervituti hominum fœnum, ac herbam producit Deus f*. Latini *carnis* nomen de piſcibus quoque uſurpant: immo de arboribus. Nec dubium quin piſcibus eſcam Deus det. Quamvis ex uſu nunc trito loquendi abſtinere dicimur à carnibus, quando piſcibus veſcimur, & de illo cujus anceps ingenium, per parœmiam uſurpari ſolet, neque carnem, neque piſcem eſſe.

a Gen. 6.17
b verſ. 7
c de Noe, & arca cap.
d ad Traſim. c. 17. & de gr. & incar. c. 9
e in cap. 2. 17. An carnis nomen de piſcibus uſurpari poſſit.
f Pſ. 103. 14

Verſ. 26.) Confitemini Deo cœli; quoniam in æternum miſericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum; quoniam in æternum miſericordia ejus.

Senſus loci.

SAtis opportunè invitat ad confitendum Deo cœli, poſtquam alimoniæ beneficium ab illo collatum commemoravit, quia eſcam panemque pluvia præſertim producit, ac auget, nec non Sol: Deus autem *Solem ſuum oriri facit, & pluit ſuper juſtos g*. Aliàs *h*, docui quibus de cauſſis qui univerſorum Deus ac Dominus eſt; peculiariter cœli potius Deus, Dominuſque cognominetur. Illam etiam cauſam attigimus, quam Theodoretus affert; Nicephoruſve, quoniam ibi colitur ab Angelis (adde hominum juſtorum ſpiritus) & locus ille peccato purus eſt. A diis Gentium qui *ſunt dæmonia*, diſtinguitur verus Deus, *quoniam cœlos fecit i*. Raphael etiam invitans ad gratias pro beneficiis, quæ nimirum ab alto deſcenderat *k*; *benedicite*, ait, *Deum cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam*. Chryſoſtomus, & qui dicitur Baſilius, præterea Euthymius, atque Nicephorus ex cœli dominio colligi volunt dominium terræ, ac inferiorum omnium rerum. Simile quid Auguſtinus, Proſper, Caſſiodorus innuunt, docentes per *Deum cœli*, idem hic ſignificari, atque in verſu ſecundo per *Deum deorum*, Vult autem nunc repeti verſum illum cum tertio. Attamen in textu Hebræo, Chaldæo, Græco, Arabico deeſt, *confitemini Domino dominorum*, &c. nec legit Hilarius, & Arnobius. Chryſoſtomus vero videtur legiſſe, *confitemini Domino, quoniam bonus*, & in Pſalterio Ambroſiano extat *confitemini Deo cœli, quoniam bonus*, &c. omiſſis ceteris.

g Matt. 5.45
h in pſ. 90.1
Cauſſa cur Deus univerſorum Deus & Dominus, peculiariter Deus & Dominus cœli cognominetur.
i pſ. 95. 5
k Tob. 12, 6

Confitemini Deo cœli.) Jam monui addi in Ambroſiano Pſalterio, *quoniam bonus*; legit Proſper, *Domino cœli*, obliqui caſus eſt, ac numeri ſingularis nomen cœli, Græce τοῦ οὐρανοῦ; Hebraicæ formæ dualis eſt, poteſtque eſſe vel genitivus, vel nominativus, nempe השמים *haſchamaim*. Arnobius forſitan legit οἱ οὐρανοί: nec enim Hebræa conſuluiſſe arbitror. Nam per proſopopœjam declarat, ò cœli confitemini Deo, utpote optimi teſtes, quod omnis caro alitum, hominum, pecudum, repentium paſcatur ab illo. Admittit tamen etiam communem aliam lectionem, & ſenſum; ò vos homines, Deum cœli credite creaſſe univerſa, & paſcere omnia: confitemini hunc Deum eſſe cœli; qui dat eſcam omni carni. Ayguanus myſtice cœlos de triplici rationali creatura interpretatur de angelis beatis, de hominibus juſtis, tum vero de Prædicatoribus, poſtremo de dæmonibus: Deum dici cœli, hoc eſt, angelorum, à quibus adoratur: prædicatorum, à quibus prædicatur: dæmonum, qui credunt, & contremiſcunt. Expoſui alibi myſticas notiones *cœli*.

Expoſitio myſtica.

Confitemini Domino dominorum, &c.) Monuimus antea hæc non extare in Bibliis Hebræis, & Græcis, nec apud Hilarium. Addi poſſunt codices aliquot Latini manuſcripti. Sed quod Agellius aſſerit non legi ab Auguſtino, legi autem à Chryſoſtomo, neutrum ita ſe habet. Apertè legitur apud Auguſtinum; apud Chryſoſtomum repetitur verſiculus primus.

PSALMUS
CENTESIMUS TRIGESIMUS SEXTUS.

Pſalmus David, Jeremiæ.

1. SUper flumina Babylonis, illic ſedimus, & flevimus: quum recordaremur Sion.
2. In ſalicibus in medio ejus, ſuſpendimus organa noſtra.
3. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
4. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?
5. Si oblitus fuero tui, Jeruſalem, oblivioni detur dextera mea.
6. Adhæreat lingua mea faucibus mei, ſi non meminero tui:
Si non propoſuero Jeruſalem, in principio lætitiæ meæ.
7. Memor eſto, Domine, filiorum Edom, in die Jeruſalem.
Qui dicunt, Exinanite, exinanite uſque ad fundamentum in ea.
8. Filia Babylonis miſera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuiſti nobis.
9. Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos ſuos ad petram.

Titulus & Argumentum.

Pſalmus David, Jeremiæ.

NOmen ſolum *Jeremiæ*, quod attinet ad titulum, eget explanatione, cur ſcilicet ponatur. Id alii legunt, *per Jeremiam*: quidam, *propter Jeremiam*. Theodoreto credi non debet, quoſdam impudens facinus auſos addidiſſe, διὰ Ἱερεμίου, (habentque alii abſque præpoſitionem, ſed interpoſitio comate, τῷ Δαυὶδ, Ἱερεμίου, *Davidi, Jeremiæ*, ut Nicephorus Blemmida) arguitque eorumdem ſtultitiam; quia Jeremias non pervenit Babylonem cum captivis, ſed coactus in Ægyptum ire: ita ut nequiverit aſſerere, *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & flevimus*, Non eſt quidem in editione Hebraica, Chaldæa, Arabica, & in Pſalterio Romano, aliud, quam *Pſalmus David*: præterea in libro Euſebii, in quo additur ἀνεπίγραφον eſſe παρὰ τοῖς γ', ſine titulo apud tres, nempe Aquilam, Symmachum, Theodotionem: in octaſelido item apud ſolos LXX. inſcriptum, τῷ Δαυὶδ: & apud Auguſtinum, atque Proſperum titulus nullus apparet. Nihilominus ex Græcis præter vetuſtiſſimos Bibliorum libros, qualis eſt Vaticanus, legit Apollinarius Auctor ſatis antiquus, & Nicephorus Blemmida. Apollinarium juvat audire, pſalmum ſimul adſcribentem Davidi, ſimul, docentem de Jeremia eſſe, deque captivitate Babylonica, quam prædictus erat, & defleturus.

Δαυὶδου τρισκαιδεκάτης δεκάδος πινυτοῖο
ᾆσμα γόων ἀμφ' Ἱερεμίου, ὅπερ ἕκτον ἐτύχθη
ἀμφ' Ἱερουσαλήμ Βαβυλώνιον ἦλθον ὅθεν ὕδωρ.
Davidis trigeſima decadis docti,
Carmen lamentationum de Jeremia quod ſextum eſt;
De Jeruſalem, Babylonia (poſtquam) *venerunt* (captivi) *ubi* (erat) *aqua*.

Nicephorus, ubi annotavit rejici à nonnullis hunc titulum, quemadmodum & duorum ſequentium pſalmorum, in qui-

in quibus nominatur Zacharias; quia non ſint in Hebraico textu neque in aliorum Interpretum Bibliis; & quia inde ſuſpicandi occaſio datur, non omnes à Davide pſalmos compoſitos, docet, quod per ſe non poterat ſemper David, propter impedimenta incidentia, per alios interdum feciſſe, ut pſalmos à ſe traditos cum inſtrumento Pſalterii decantarent: Jeremiam vero aliquem, & Zachariam, tales fuiſſe, non poſteriores illos alios Prophetas. Ex Latinis Enarratoribus antiquiſſimus Hilarius, ut omittam putatum Hieronymum, & alios poſteriores plurimos, & manuſcriptos codices antiquos, licèt fateatur, apud Hebræos ſeniores (quos arbitror intelligere LXX.) abſque inſcriptionis titulo pſalmum iſtum eſſe, nihilominus ſecundùm aliorum opinionem agnoſcit in titulo nomen *Jeremiæ*, à quo captivitas Babylonica, antequam accideret, denunciata fuerit: ac veluti occurrens argumento, quod Theodoretus faciebat, negat dubium eſſe, per hunc eumdem pſalmorum librum potuiſſe captivitatem populi prophetari: quoniam in 78. abſolute prophetata ſit everſio gentis illius, atque urbis. Deinde quæ hic de illa captivitate prædicuntur, ſicut & quæ in aliis pſalmis alia canuntur, docet parabolas quaſdam cenſeri, præfigurationem, præformationem, doctrinam, exemplum noſtrum *a*, captas mentes noſtras eſſe, corporum ſæculique dominatu, captas à dæmonibus per varia vitiorum incentiva in nobis regnantibus: veniſſe Chriſtum *prædicare captivis remiſſionem b*; ligatos ſolvere, cujus typus incurva mulier, quam ſatanas alligaverat decem, & octo annis: Chriſtus autem curavit *c*; *quicumque ſerviat peccato, ſervum illius eſſe* d; *vere liberum eſſe, quem filius liberaverit e*. Tandem affirmat in præſenti pſalmo omnem virtutem, & rationem verborum non tam corporalem captivitatem tractare, quam ſpiritualem; quoniam & in querelis, & in locis, & in rebus, & in omnibus momenta ſunt, ut ſpiritualem potius captivitatem hæc lamentabilis Prophetæ querela ſignificet. Hæc penitus mihi Doctoris tanti ſententia placet; continens tituli rationem, & argumentum pſalmi, ſive titulum ipſemet David appoſuerit, ſive Eſdras, ſive LXX. In eodem argumento litterali omnes conveniunt Græci, Latinique, non tantum Hebræi, ut ſcilicet contineatur hic lamentatio captivorum in Babylone; & patriæ deſiderium, & vaticinatio acerbiſſimæ pœnæ per modum imprecationis in Babylonios, & horum ad vexandum populum Hebræum funditusque delendam Jeruſalem adjutores Idumæos. Confirmari porro poteſt prædictio iſta David s, e alia, quæ nominatim facta eſt tanto ante de Joſia *f*, & ex Eſaia *g*, qui de Cyro vaticinatus eſt, nomen illius exprimens. Monet præterea Auguſtinus *h*, potuiſſe propheticum ſpiritum prophetanti regi David futurorum Prophetarum nomine revelare, utque aliquid quod eorum perſonæ conveniret, prophetice cantaret. Affert vero dictum exemplum Joſiæ. Idem eodemque utens exemplo, tradit Hieronymus *i*; licet explanans pſalmum 89. per epiſtolam, putet pſalmos eorum auctorem eſſe, quorum habent in tituli nomina, ut Moyſem illius 89. Qua de re ibidem, & pſalmo 64. & in præfatione *k*, egimus. Tertullianus *l*, videtur ſentire, quando Paulus *m*, anathema dixit Angelum, qui aliter evangelizaret, prævidiſſe per ſpiritum ſanctum futurum in virgine quadam Philumene angelum ſeductionis transfigurantem ſe in Angelum lucis, cujus ſignis, & præſtigiis Apelles inductus, novam hæreſim induceret; Recitat hæc ex Tertulliano Hieronymus *n*, & approbat: eo autem ſpectant, ut intelligamus nil mirum, ſi de rebus Jeremiæ tempore factis, vel ab illo prædictis, atque de ipſiuſmet nomine David. vaticinari potuerit. Quo pacto abunde ſatisfit Theodoreto, qui nimis acriter audaciam nominavit in titulo *Jeremiam* inſcribentis; & Nicephoro, qui cantorem Davidis ætate Jeremiam iſtum eſſe dicebat, non Prophetam. Valentia citat ex Hieronymi prologo in Abdiam, ubi aſſeratur David auctor iſtius pſalmi. Hoc non extat ibi. Sed in Eſaiam *o*, & Ezechielem *p*, diſerte ſcribit, quod in hoc pſalmo David prophetat. Citat etiam quid in hunc pſalmum Ambroſius *q*. Denique *r*.

— *Novit namque omnia Vates*,
Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Myſticum Auguſtinus tradit ſenſum eumdem quem Hilarius, & Latini ceteri: Auguſtino vero frequens, ac familiaris comparatio duplicis civitatis; quæ dum peregrinamur, inter ſe permiſcentur, Jeruſalem, cui finis pax æterna; Babyloniæ, cui gaudium pax temporalis, quæ juxta etymon, confuſionem parit. Jeruſalem, inquit, in

Hilarii doctrina rationem tituli ſimul, & argumentum pſalmi complectens.
a Rom. 15. 4. 1 Cor. 10. 11
b Eſa. 61. 1
c Luc. 13. 16
d Joan. 8. 34
e ibid. v. 36
f 3. Reg. 13. 2
g cap. 44. 28 cap. 45. 1
h 17. de civ. cap. 14
i epiſt. 139
k cap. 2
l de præſcr. cap. 6
m Galat. 1. 8. 9
n in c. 1. epiſt. ad Galat.
o cap. 13
p cap. 43
q in cap. 1 Luc.
r Virgil. 4 Georg.

Babylonia captiva tenebatur non tota; cives enim ejus, & angeli ſunt; & ad eam pertinent homines prædeſtinati, redempti de ipſa captivitate per ſanguinem Chriſti; ſed in hoc pſalmo deplorari detentos hìc adhuc, & deſiderio religioſo tendentes in æternam civitatem. Adde prædictionem contra perſecutores Eccleſiæ, atque juſtorum tum infideles ac tyrannos tamquam Babylonios; tum ſimiles Idumæis, homines carnales, Athanaſius *ſ*, adnumerat iſtū Pſal. τοῖς ἐν δηγήμασι his qui in narrando occupantur: & ejuſd. tropologiā fructumque demonſtrans, hortatur ut captivus factus ab alienis cogitationibus, & ſe ſentiens abductum, ac pœnitentia commotum, deſinat in poſterum, & manens ubi peccantem ſe deprehendit, ſedeat, & ploret, quemadmodum populus Iſraeliticus feciſſe hic deſcribitur. Exſtant Didaci Stellæ conciones ſex in hunc pſalmum, & Hiſpano idiomate tractatus longior Joannis Marquezuna cum alio in 125. cui operi titulum fecit de duplici ſtatu Jeruſalem ſpiritualis. Sed & initio tomi 2. antiquitatum liturgicarum aliquot iſtius pſalmi ponuntur verſus compoſitæ paraphraſes piæ, & elegantes.

ſ ad Marcel.
Tropologia

Verſ. 1.) Super flumina Babylonis, illic ſedimus, & flevimus, quum recordaremur Sion.

Senſus loci.

INducuntur loquentes captivi Levitæ, nomine ceterorum, & canentes, ſe prope flumina Babylonis, hoc eſt, prope Euphratem, qui per Babylonem fluit, & intra ipſam civitatem etiam, vel potius extra illam, juxta ripas diverſorum fluminum, in diverſis locis provinciæ, quæ denominaretur quoque Babylon à metropoli, ubi erant ad vilia opera deputati, ſediſſe, ideſt, habitaſſe, vel quum feſſi eſſent revera ſediſſe more mœrentium; atque quum patriæ meminiſſent, præſertim Sion, ubi templum adeo celebre fuerat, & Deus tam religioſe cultus etiam ab exteris, lacrymas tenere nequiviſſe, reputando infelicem conditionem præſentem, maxime quod in medio nationis pravæ ac irreligioſiſſimæ impiiſſimæque degere cogerentur. Myſticè peregrinantes à Domino, nec ſe fluminibus immergentes temporalium, ac labilium bonorum, aut fluentium atque inſtabilium opinionum, quæ in profundum tandem ducunt interitum, ſed humiliter ac firmiter, ac immobiliter ſedentes, *altaque minime ſapientes t*; quamvis forte contingat in hac mundi Babylone nonnumquam evehi ad aliquem ſublimiorem dignitatis, officii, facultatis gradum; ut contigit Danieli *u*; flent, ac gemunt peregrinationem, exilium, ac captivitatem ſuam, *cupientes diſſolvi, & eſſe cum Chriſto x*, & *peregrinari à corpore, præſentes autem eſſe ad Dominum y*, qui eſt in cœlis; ubi *converſatio ipſorum z*, *cor & theſaurus a*; deſiderantes evadere ex iſta confuſione Babylonis, ad ſpeculam Sionis, ubi gloriam Domini ſpeculentur.

Senſus myſticus.
t Rom. 12. 16
u Dan. 5. 29
x Phil. 1. 23
y 2. Cor. 5. 8
z Phil. 3. 20
a Luc. 12. 34 Matt. 6. 21

Super flumina Babylonis.) Græcè *in fluminibus* ἐπὶ τῶν ποταμῶν. Utrumque pro, *juxta* ſeu *prope*: & על *bhaal*, *ſuper* ſignificans, eodem pacto debet intelligi. Exempla plura ſimilia ſuppetunt. Sufficiat ex Geneſi *b*, quum ſcribitur *inventa Agar ab Angelo juxta fontem aquæ*: ubi etiam eſt על *bhal*, & ἐπὶ cum genitivo. Idem valet *ſediſſe Chriſtum ſuper fontem c*, ἐπὶ τῇ πηγῇ, in dativo: Sed Syriace dum Hebræa præpoſitione, על מעינא *bhal mabhiana*. Quamvis poſſet intelligi proprie, *ſupra ipſum fontem*: ideſt, puteum, ſediſſe Chriſtum, ut picturæ quoque nobis illum repræſentant. Poſtremo, *ſuper maria fundatus orbis terrarum*, & *ſuper flumina præparatus d*, exponitur, *juxta*, & *prope*, quemadmodum & *firmata terra ſuper aquas e*. Numero multitudinis plures *flumina* Euphratem ſignificare poſſunt, ob magnitudinem, ac plures ejuſdem rivos decurrentes in Tygrim vicinum, qui cum illo ex Armeniæ montibus profluit, ut Curtius *f*, prodit, ſcribens per Babyloniorum fines tranſire, ac in mare rubrum prorumpere. Sic aliàs notavimus, per *behemoth*, & *leviathan*, deſignare belluam ingentem. Euphratis epithetum eſt, ut *magnus* cognominetur: quod non tantum ſacræ Scripturæ *g*, crebro uſurpant, ſemel Tygrim *h*, verùm etiam Lucanus *i*, indicans etiam ex eodem ſonte cum Tygri pro manare.

Quaque caput rapido tollit cum Tygride magnus
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit
Perſis, (hanc ſumit pro Babylonia) *& incertum, tellus ſi miſceat amnes*.

b cap. 16. 7
c Joan. 4. 6
d pſ. 23. 2
e pſ. 135. 6
f lib. 5
g Gen. 15. 18 Deutur. 1. 7 cap. 1. 24 Joſ. 1. 4 Apoc. 14
h Dan. 10. 4
i l. 3. Pharſal.

Idem

Idem cecinit Boetius a, de communi fonte fluminum iſtorum. Inepte autem Thalmudici b, *magnum* volunt Euphratem appellatum, quod promiſſionis terram omnium præſtantiſſimam terminet. Id Jordani potius convenit, qui eamdem terram alluit & fœcundat. Plinius c, & Strabo d, quod ad rem noſtram facit, utrumque tradunt Babylonem petere, & apud Babylonios cohæret: Euphratem majorem eſſe, pluſque regionis flexuoſo alveo percurrere. Media inter hos fluvios Meſopotamia, quaſi μέσῳ ἐν ποταμοῖς appellata eſt. Herodotus e, & Xenophon f, narrat à Nithocri Regina ita circumductum Euphratem per anfractus, ut Babylonem urbem reddiderint inexpugnabilem; ſed Cyrum in varios rivulos deducendo, ut facile trajici poſſet, illam cepiſſe. Attamen plura *flumina* hoc loco poſſent alia diverſa innuere, Euphrate minora, quibus allueretur Babylon, ſumta pro provincia Babylonica, non præciſè pro urbe. Ezechiel g, ſcribit ſe fuiſſe *in medio captivorum juxta fluvium Chobar, ſive in terra Chaldæorum ſecus flumen Chobar*. Plinius h, refert ex nonnullorum ſententia Euphratem diductum Chobaris præfecti opera, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret: ab Aſſyriis appellatum *Almacar*, quod ſignificat *regium flumen*. Dicere voluit, ut ex Mitalerio Dalechampius obſervat, *Nehar Malcha*, quo quidam codices alludunt, habentes *Marmalchan*. Vocant alii *Chaborrami*, vel *Aborram* k; ſed male diſtinguentes à fluvio regio, qui ſic eſt dictus à Rege Babylonis, quo iubente, illum præfectus Chobar diduxit. Innuit Oroſius l, quod Babylonem Gyndes quoque alluebat. Baruch m, nominat in Babylonia flumen Sodi, ad quod habitarent Judæi captivi. Captivis Hebræis ſecus Euphratem, ſive Chobar, non procul ab urbe Babylonis domicilium aſſignatum erat, ſeorſim à civibus, qui, ut Polychronius n, notavit, non admiſcebantur Hebræis, ſed velut mancipiorum contubernium averſabantur. Injunctum illis Pradus o, noſter non temere ſuſpicatur, hortos regios ad fluminis ripas conſitos excolere; aut muros, aliaſque urbis munitiones extruere, quas Beroſus apud Joſephum factas prodit ex exciſæ Jeruſalem manubiis. Loguntur quoque alias p, Iſraelitæ collocati à Salmanaſar in Hala, & Habor fluviis Gozan in civitatibus Medorum: & Daniel ad Tygrim fluvium viſionem ſe accepiſſe teſtatur q, ſive re ipſa ibi eſſet; quod credibilius: ſive tantum ſibi videretur eſſe. Lumbare illud, quod Jeremias r, abſcondere juſſus eſt ad Euphratē in foramine petræ, denotabat populum Judæorum Deo conjunctiſſimum, chariſſimumque, ab eodem repudiandum, propter ſua peccata, & exponendum Chaldæorum furori, quos alluit Euphrates, foreque, ut ibi ſordibus captivitatis computreſceret. Nec deſunt ſ, qui Threnorum t, verba, *Inundaverunt aquæ ſuper caput meum*, declarent, quod per ſubterraneos meatus ad ſpeluncas captivorum derivarent aquas Babyloni, quibus captivos operirent. Gratis, & improbabiliter hoc dicitur, ac ſine ullo Auctore. Sed figuratè dumtaxat indicantur plurimæ, graviſſimæque tribulationes. Cajetanus hoc loco, & Placidus, ajunt verſari prope flumina, pauperum eſſe, & captivorum, qui è civitatibus expelluntur. Credo etiam, ad corrogandam à prætereuntibus ſtipem. Forſitan quoque de induſtria ſecedebant illuc, ut à Chaldæis remoti, & ab habitatione, liberius, & uberius, feriantes etiam ab aliis negotiis, quando licebat, indulgerent fletibus, & preces cum lacrymis abſque interpellatione funderent, vel ſuas inter ſe calamitates, remotis arbitrii, lamentarentur. Quocirca non ſatis concludit Hilarii ratio, myſticè cuncta interpretantis, non ita ad litterā quod non extarent flumina Babyloniam prætermeantia: potiuſque populum fleturum fuiſſe in plateis, portis, turribus, domibus. Tandem Gregorius Thaumaturgus u, in fluminibus πηλὸν ἐργάσασθαι, lutum, luteaq; opera tractaſſe, videlicet ſicut tanto ante in Ægypto. Cauſſa captivitatis Babylonicæ fuit multiplex populi peccatū, præcipue idololatria, cœpta ſub Jeroboam, & Roboam, & ut abducti in captivitatem ſcirent diſtantiam ſervitutis veri Dei, & ſervitutis regni terrarum x, Duravit ea captivitas annos ſeptuaginta, cujus numeri rationē Theodoretus y, excogitavit, quia populus violavit legē ſabbatiſmi terræ, incipiendo à regno Saulis, à quo uſque ad illud tempus, numerat annos 390. quorum ſeptima pars efficit 70. colligit id ex Levitico z; addique teſtimonium præterea poteſt ex 2. Paralipomenon a. Quamvis id exacte demonſtrare difficile ſit, ob varias opiniones de principio, ac fine captivitatis. Si compares iſtam cum captivitate Ægyptiaca, deprehendens multo breviorem, ſed ex parte ſæviorem, ſimilem *novacula caput, & pilos pedum, & barbam univerſam radentis* b, propterea ex prima liberatum populum, qui opprimebatur injuſte *in manu potenti, & brachio excelſo*, ut priore pſalmo c, vidimus: ex alia Regis corde ad benignitatem immutato. De initio, & fine Babylonicæ captivitatis diſputant, qui Jeremiam d, Danielem e, Zachariam f, enarrant, & diſtinguunt captivitatis tria tempora, ratione quorum variant ſententiæ, primum, quando Joachim, & Daniel, ſociique cum parte valorū tranſlati ſunt, anno Joachim tertio, vel quarto, & primo Nabuchodonoſor g: ſecundum, quando Jechonias, & mater illius, ac Principes, & Ezechiel cum theſauris, vaſiſque templi h: tertium, quum Jeruſalem vaſtata eſt, cives aut occiſi, aut in duriſſimam ſervitutem abacti cum Sedecia Rege i. Lege præſertim noſtrum Chriſtophorum k, à Caſtro, qui probabiliter inchoat à primo tempore. Perſequitur Hugo præter Hilarium, Auguſtinum, & alios paullo fuſius tropologiam de Babylone pro mundi confuſione, in quo confuſa, & perturbata omnia, & quæ deberent eſſe ſuperiora ſunt inferiora, viceque verſa; quod *bonum eſt*, cenſetur *malum; amarum quod dulce* l; ante, quod retro; quod ſiniſtrum, dextrum, &c. & de quatuor fluminibus amoris divitiarum, & deliciarū, ambitionis dignitatum, amoris vanarum ſcientiarum, his *fluminibus iraſci Dominum* m; & jubere ut ea *tranſeamus* n, item de Ægypti ſeptem o, capitalium peccatorum fluminibus, de Abana Pharphar in Damaſco p doctrinæ Hæreticorum; de Aſſyriorum q, quæ ſunt jurgia ſuperborum. Flumina autem bona Iſraelitarum vocat baptiſmum, qui *lætificat civitatem Dei* r; gratiam quæ fluit de ventre, & eſt *aqua viva* ſ; doctrinæ Chriſti, quæ ſicut *fluvius* ille *de loco voluptatis egrediens* t dividitur in quatuor capita totidem ſenſuum ſcripturæ, hiſtorici ſeu litteralis allegorici, tropoloci, anagogici. Ayguanus in fluminibus conſiderat varia rerum genera, quæ hic amantor, & in quæ per immoderatum amorem homines præcipitantur, ſua numquam contenti ſorte. Bonaventura præter Babylonem, quæ eſt confuſio & in juſtitia captiva, & dæmonum ſocii homines mali, nominat Jericho, quæ eſt defectio, & eadem juſtitia in ea ſollicita, & boni malis permixti; Jeruſalem denique, quæ eſt *pacis viſio*, dominatur autem juſtitia in illa, & habet ſocietatem angelorum, & hominum beatorum. Bernardus u religioſos hortatur per miſericordiam, pro qua tam miſerabiles ſe facere ſtuduerunt, ut faciant ad quod venerunt, ad quod aſcenderunt de fluminibus Babylonis; ubi nulla nutriendorum liberorum cura, nulla ſollicitudo quo modo placeant uxoribus, non de nundinis, non de negotiis ſæcularibus, non de ipſo victu, & veſtitu neceſſe eſt cogitare. Grevæus x deſcribi vult hoc loco ſtatum pœnitentis, qui fuerit aliquando *in flumine Babylonis*, nunc *ſedeat ſuper flumina* & ideo *fleat, dum recordatur Sion*, ideſt, ſtatus, ad quem ſuſpirat: Babylonis autem flumina tria eſſe vanitatem, voluptatem, cupiditatem, ſive *concupiſcentiam carnis, & oculorum, atque ſuperbiam vitæ* y: in flumine vanitatis eſſe mundanos; & carnales in flumine voluptatis: juxta flumen clauſtrales adhuc cupidos; ſuper flumen verè pœnitentes, qui ſæculi labentes inſpiciunt aquas, & compatiuntur his quos videt immerſos, ac veluti cadavera rapi fluctibus: flumina Babylonis lutuoſa eſſe, illorumque *aquam turbidam* z potui minime idoneam; cum tumultu raptimque fluere; profunda eſſe, & periculoſa: in iis latere dracones, & crocodilos: in illa velle Pharaonem, ideſt, diabolum, projici maſculos: Addit & flumen bonum eſſe, intra quod clauſtralis degit, extra quod, ſicut piſcis, moritur: in quod piſcis marinus, ideſt, mundanus, intrans impinguatur ſpiritualiter; contra vero inde ingrediens in mare iſtius mundi clauſtralis, perit. Pia omnia. Sed *eſſe ſuper flumina*, proprie non differt ab eo, quod eſt eſſe *juxta* ſeu *prope*.

Illic.) שָׁם *ſciam*, ἐκεῖ: apud Trevetum, Fabrum, Victorium, ex Hieronymo, *ibi*. Idem Trevetus notat hanc particulam abundare ſermonis Hebraici. Exæmplum ſimile in pſalm. 22. a. *In loco paſcuæ ibi me collocavit*, ἐκεῖ, quamvis Hebraicè deſit dictio id ſignificans. Putat Hugo denotari hoc loci adverbio rem longe poſitam; & moraliter mentis elongationem à fluminibus Babylonis, atque elevationē à rebus temporalibus, & fluentibus. Aberant longe à Babylone, qui hic inducuntur loquentes: at non ſemper per iſtud locale adverbium diſtantia magna ſignificatur. Potius dicerem eo adverbio innui locum illum in quo poſtea b dicitur, quod exegerunt à calamitoſis captivis perſecutores, ut divina cantica irreligioſe cantarent.

Quæ

Marginal notes (p. 524):
- a de conſol. philoſ. metro z
- b 7. pereck. ſchebuoth.
- c lib. 5. c. 26
- d lib. 21;
- e lib. 1
- f 7. de Cyri inſtit.
- g cap. 1. 1. 3
- h lib. 6. c. 26
- i Ptolem. l. 5 cap. 18
- K Strabo l. 16. & Ammianus.
- l lib. 2. cap. 6
- m cap. 1. 4
- Hebræis captivis ſecus Euphratem ſeorſim à civibus urbis Babylonis domicilium aſſignatum.
- n catena in Ezech. c. 1
- o ibid.
- p 4. Reg. 18. 11
- q Dan. 10. 4
- r cap. 13. 14.
- ſ Jean. Bapt. de Navarete in Thren. c. 4
- t cap. 3. 54
- u orat. pan. ad Orige.
- Cauſſa captivitatis Babylonicæ quænam fuerit.
- x 2. Paralip. 12. 9. Jerem. 25. toto.
- y quæ 37. in Levit.
- Captivitas Babylonica 70. ann. duravit, ejuſq; ratio num.
- z cap. 26. 35
- a cap. ult. 21
- b Eſa. 7. 20
- c verſ. 12
- d cap. 29
- e cap. 9
- f cap. 2
- Captivitate Babylonicæ tria diſtinguuntur tempora.
- g Daniel. 1. 1. 2. Par. 36. 6
- h 4. Reg. 24. 10. & ſeq. 2. Paral. 36. 10
- i 4. Reg. 25. 2 & ſeqq. Jerem. 39. 1. cap. 52. 4
- k in Jer. c. 29
- Tropologia
- l Eſa. 5. 20
- m Abac. 3. 8
- n Eſa. 47. 2
- o cap. 7. 18.
- p 4. Reg. 5. 12
- q Jerem. 2. 18
- r Pſ. 45. 5
- ſ Joan. 7. 38
- t Gen. 2. 10
- u ſerm. de obed. patien. & ſap.
- x ſerm. 30
- y Joan. 2. 16
- z Jerem. 2. 18
- a verſ. 2
- b verſ. 3

Quæ cauſſa ſummi doloris exitis, & fletus piis atque Religioſis, recuſātibus etiam *importunam in luctu muſicam* a.

Sedimus.) Seſſio ſignificat ſimplicem habitationem, vel eamdem longiorem: vel corporis quieſcentis certam poſitionem. Habitationem cum mora exponit Lyranus, Rickelius, Cajetanus, eo modo quo *ſediſſe in Cadesbarne multo tempore*, Moyſes Hebræos dixit b. Nam duravit captivitatis annis ſeptuaginta. Alia ſeſſionis pro habitatione exempla protuli alibi c: ſi de ſitu corporis interpretemur, non tantum ſeſſos intelligemus multis laboribus, quibus in captivitate premebantur, ſediſſe, ſed etiam ſic ſe ad largius flendum, & mœſtitudinem magis exprimendam compoſuiſſe. Hoc pacto Jeremias d flebiliter narrat, quod *ſederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ Sion*: & amici Job poſteaquam *exclamante ploraverunt ſciſſiſque veſtibus ſparſerunt pulverem ſuper caput ſuum in cœlum, ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus, & ſeptem noctibus; & nemo loquebatur ei verbum* e. Item Jeremias f de ſeipſo: *ſolus*, ait, *ſedebam quoniam comminatione repleſti me*. Ipſe mœror triſtitiaque ſic ſolvit vires, ac ſternit, ut humi proſternat, & jacere, vel ſedere compellat; quemadmodum qui lætus eſt geſtit, exultat, ſubſilit. Extant non pauca his exempla g ſimilia: Eſdras h vero dixit, *ſedi & flevi, luxi*, & adhuc Jeremias i *humiliamini, ſedete; quoniam deſcendit de capite veſtro corona gloriæ veſtræ*. Hoc ipſum velle Virgilius k videtur,

> —— *ſedit, æternumque ſedebit*
> *Infelix Theſeus.*

Propertius l

> *Affert huc unguenta mihi, ſertiſque ſepulchrum*
> *Ornabit, cuſtos ad mea buſta ſedens.*

& m

> *O utinam ad veſtros ſedeam captiva penates.*

Tibullus n

> *Illius ad tumulum fugiam, ſupplexque ſedebo.*

Sed, & hic geſtus captivorum ſedentium, ut Bochius adnotat, capite in manus inclinato, totoque habitu ad mœſtitiam compoſito, in veteribus nummis trophæa aliqua referentibus exprimitur. De lugentibus exempla plura colligit Paſſaratius in Propertium o, & ex Helvchio, qui καθίδρας docet fuiſſe πένθους ἡμέρας ἐπὶ τεθνηκόσι, quas Cicero p vocat ferias denicales, quæ reſidentur mortuis. De captivis idem eumdem q. Videtur mihi Delrius r noſter jure illos refellere, qui exiſtimant lugeri Crucifixos nequiviſſe, proptereaque non licuiſſe iis qui aderant juxta Crucem ſedere, ac proinde Beatam Virginem ex eo ritu, & lege Dominicæ Cruci non aſſediſſe, ſed ſteriſſe, & aſtitiſſe, ut Joannes ſ ſcripſit, De hac lege: nulla probatio ex ratione vel teſtimonio. Deinde ſi erat, ad luctum ſolemnem pertinebat. Statum illum Mariæ docent Patres t indicium fortitudinis, & conſtantiæ fuiſſe, Adhæc Reſpha laudatur, quod cadavera crucifixorum filiorum tutata ſit, interdum forſan ſedens utpote in ſubſtrato cilicio, non modo illos luxerit u, Milites denique ſedentes ſervabant Chriſtum Crucifixum x, & Maria Magdalenæ, & altera Maria ſedebant contra ſepulchrum y.

Et flevimus.) Ubi Babylonii exigebant, ut cantarent, ibi Hebræi tanto flebant magis, ac veluti lacrymis occaſionem peccandi abolebant: atque quemadmodum Eſther *omnia loca, in quibus prius lætari conſueverat, crinium laceratione compleverat* z, ſic illi tum locum lacrymis reſpergebant, in quo provocabantur ad profanum uſum cantionum ſacratum: & quidem hoc ſedentes, ideſt, cum ſancto quodam otio, & perſeverantia, non obiter, ac pertranſennam faciebant, tam aſſidue, conſtanterque, *donec*, quod de aliis ſcriptum eſt *deficerent in eis lacrymæ* a, quæ etiam quamdiu fluere poterant, *erant ipſis panes die, ac nocte*; dum ſecum recogitarent ubi Sion, ubi dulcis patria, *ubi Deus ſuus eſſet* b, poſtremo fons lacrymarum eſcatebat ex oculis (idem nomen עין *hhain oculum* ſignificat, *fontemque*) & *exitus aquarum diviſioneſve* inde *deducebantur* d, ac in flumina quædam aliis vicinis ſimilia fluminibus, ſuper quæ flebant, evadebant, nec non *piſcinis in Heſebon* e. Lamentari ſana quiſque mente malle debet, quam lætari in amentia, ut ſcribit Auguſtinus f: quiſquis vero amens non eſt, lamentandi cauſſas plurimas, dum vivit, habet in hoc *flentium loco* g *valleque lacrymarum*. *Oculi ſuper rivos aquarum columbini* h gemunt, dum contemplantur ad quantam pulchritudinem gratiæ, gloriæque vocentur præter elegantia naturæ dona: & dum abeſt Deus, ac poſſeſſio beatæ patriæ, ſolus juſto fletus dulcis eſt, ſuccedítque deliciis cunctis, ut Auguſtini i de alia re loquentis ſermone utar, Dei vi lacrymarum egimus aliquoties in iſto opere. Merito peccati diluvium, mundique piamentum Nazianzenus k appellavit, laudans Philoſophos Chriſtianos, hoc eſt, quos appellamus Religioſos. Idemmet l de ſeipſo teſtatur, quod quoties Threnos Jeremiæ lectitabat, lacrymis obrui ſe ſentiebat, eamque calamitatem velut ab oculos poſitam videre videbatur, ac Prophetæ collamentabatur. In eo opere Jeremias deplorat calamitatem captivitatis, ac veluti renovat, & recitat captivorum lamenta. Ambroſius m hoc exemplo hortatur, & Eſaiæ n verbis exire de Babylone non tam corpore quam anima; ſeſe abducente à corporis voluptatis; quemadmodum Hebræi licèt ſederunt ſuper flumina, & in regione Babylonis, in ejus non erant vitiis & confuſione, ſed flebant gerentes pœnitentiam; quod de arca devotionis ac fidei, & virtutis paternæ meritis exidiſſent. Docet idem Pater o induci hoc loco lapſorum gemitus, & in ipſo præſentium & rerum labentium adhuc poſitos ſtatu, debere reſipiſcere, eorum videlicet exemplo, qui propter peccati pretium deducti erant in captivitatis ærumnam: nihil eſſe, quod tam ſummo dolori ſit, quam ſi unuſquiſque poſitus ſub captivitate peccati, recordetur unde lapſus ſit, atque unde deciderit, eo quod ad corporea, atque terrena ab illa ſpecioſa ac pulchra divinæ conditionis intentione deflexerit Eccleſia peculiari oratione, Auguſtinum p imitata, petit lacrymarum domum, utque de cordis noſtri duritia compunctionis lacrymas educat Deus ad plangenda peccata, & remiſſionem peccatorum, ipſo miſerante accipiendam, quemadmodum ſitienti populo fontem viventis aquæ de petra produxerat: item ut per hæc flumina debita flammarum incendia valeant extingui: & per iſtos gemitus maculæ dilui peccatorum, Lege Barradium q noſtrum de lacrymis multa diſſerentem.

Dum recordaremur tui Sion.) Pronomen abeſt ab Hebræo Græcoque textu, nec eſt in vetere Pſalterio, vel apud Hilarium, & Auguſt. Habet nihilominus emphaſim apoſtrophe ad Sion, quemadmodum verſu 5. & 6. *ſi non meminero tui: ſi oblitus fuero tui*. Fortaſſis idcirco viſum Interpreti hic quoque apponere pronomen. Hortabatur Jeremias r *recordari procul Domini, & ut Jeruſalem aſcenderet ſuper cor eorum*, qui fortè evaſiſſent captivitatem, ſed alio fugiſſent: vel qui gladio non periiſſent, ſed captivi abducti fuiſſent. *Recordata eſt Jeruſalem*, ideſt, populus Jeroſolymit.) *dierum afflictionis ſuæ, & prævaricationis, omnium deſiderabilium ſuorum, quod habuerat à diebus antiquis, caderet populus ejus in manu hoſtili, & non eſſet auxiliator: Sed videntes eam hoſtes deridebant ſabbatha ejus* ſ. Similis lamentatio Job t memoris menſium priſtinorum, & dierum quibus cuſtodiebatur à DEO, & affluebat rebus ſecundis. Salubre monitum, *memor eſto unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac* u, *leva oculos tuos in directum, & vide ubi proſtrata ſis* x. Sic prodigus non ſine gemitu dicebat; *quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam* y, &c. Urgens, & vehemens plangendi cauſſa meminiſse priſtinæ felicitatis, & ad ejus aſpirare recuperationem; præſentes conſiderare miſerias, futuras & æternas proſpicere. *Irriguum ſuperius, & inferius* Axa z nominat Greg. a, Bernard. b piè deplorans hoc exilium; en ipſa ejus recordatio, inquit, nimirum patriæ cœleſtis, ad lacrymas provocat me miſerum, heu longe agentem, & de longe ſalutantem, juxta affectionem, & vocem dicentium: *Super flumina Babylonis*, &c. Egregiè Auguſtin. verſat hic præſentem ſententiam, & admodum devote. Docet, inter alia, quod inde oportet ut fleamus recordando Sion, quia multi flent fletu Babylonico, gaudentes etiam gaudio Babylonis; gaudentes lucris, & flentes damnis; qui recordando Sion flet, & quando ipſi ſecundùm Babyloniam bene eſt, oportere ut fleat, tuncq; tribulationem, & dolorem quærens inveniensque, ideſt, flens in lætitia ipſa rerum ſecundarum, ut & in mœrore gaudens; *nomen Domini invocet* c: non ſinat ut *dolores inferni ipſum circumdent* d, hoc eſt, immodica de rebus adverſis triſtitia. Tandem exclamat: (O pax illa, quam videbimus apud Deum! ò illa ſancta æqualitas Angelorum! ò illa viſio, & ſpectaculum pulchrum! Ecce in Babylonia pulchra ſunt quæ tenent: non te teneant, non decipiant, aliud eſt ſolatium captivorum, aliud gaudium liberorum.) Flet præterea

pius

Marginal notes (p. 525):
- a Eccl. 22. 16
- b Deuter. 1. 45.
- c Act. 2. 2. & cap. 18. 11.
- d Thr. cap. 2. 10.
- e Job. 2. 12.
- f cap. 15. 17.
- g Thren. 1. 1. cap. 3. 28. Eſa. 3. 26. cap. 47. 8. Oſea 3. 4. Ezech. 3. 15.
- h 2. Eſd. 1. 4
- i cap 13. 18.
- k Æneid.
- l l 3. eleg. 15
- m l. 4. eleg. 4
- n l. 1. eleg. 6.
- o l. 1. eleg. 15
- p 2. de legib.
- q lib. 3. eleg. 4. & 5. lib. 4. eleg. 4.
- Refelluntur affirmantes Crucifixos lugeri nequiviſſe.
- r in Tarc. 2. 10.
- ſ cap. 19. 25.
- t Ambroſ. ora. de obitu Valentini, & lib. de inſtit. Virg. Ruper. in Joan. 19.
- u 2. Reg. 21. 10.
- x Matt. 27. 36.
- y verſ. 61.
- z Eſth. 14. 2.
- a 1. Reg. 30. 4
- b Pſ. 41. 4.
- c Thr. 3. 48.
- d Pſ. 118. 136 Thren. 3. 48.
- e Cant. 7. 4.
- f l. 11. de ci. vit. cap. 27.
- g Judic. 2. 5
- h Cant. 5. 12
- i 4. conf. c. 4.
- k orat. 3.
- l orat. 12.
- m de Iſaac cap. 6.
- n cap. 48. 20
- o 2. de pœnitent. cult.
- p medit. ca. 36.
- q to. 2. concord. l. 7. c. 71
- r cap. 51. 50.
- ſ Thren. 1. 7.
- t cap. 29. 2
- u Apo. 2. 5.
- x Jerem. 3. 2
- y Luc. 15. 17 18.
- Urgens & vehemens plangendi cauſſa.
- z Joſ. 15. 19.
- a 3. dial. c. 34
- b ſerm. 35. in Cant.
- c Pſ. 114. 3. 4
- d Pſ. 17. 6.

compatiendo, ut ait Bruno, quia multos hujus Babyloniæ cives videt ab his fluminibus ſubmergi, timetque neumquam ad cœleſtem Sionem perveniant. Hæ ſunt velut *aſcenſiones* & gradus, quos *diſponit in corde ſuo, in hac valle lacrymarum a*, propria deflendo peccata, tum proximorum, poſtremo abſentiam cœleſtis patriæ, & durationem exilii. Quas hydrias quatuor poſſis appellare, quas Elias effudit ſuper holocauſta, ſuper quæ mox ignis cœleſtis ſubſequutus eſt *b*. Exprobatio tot beneficiorum, quam facit DEUS apud Ezechielem *c*, admonitio eſt, ut eorum non obliviſcamur, nec eis abutamur, & jacturam doleamus. Jubet Eccleſia lætitiæ cantica duo Angelorum: *Gloria in excelſis*, & *Alleluja*, conticeſcere à Septuageſima; quia, ut ait Leo vel IX. vel VIII. *d* peccato hominis veteris à conventu Angelicæ jubilationis expulſi, in hujus miſeræ vitæ Babylonem, ſuper flumina ejus ſedemus, dum recordamur illius Sion, in qua *Deum decet hymnus e*. Scriptores omnes ritum Eccleſiaſticorum conveniunt in hac eadem ratione Septuageſimæ per analogiam, ex annorum ſeptuaginta captivitatis Babylonicæ. Imitandus Auguſtinus *f*, deplorans iter egiſſe ſe platearum Babyloniæ, & voluntatum fuiſſe in cœno ejus, tamquam in cinnamomis, & unguentis pretioſis. Imitandus Daniel, in ipſa captivitate, *feneſtris apertis orans in cœnaculo ſuo contra Jeruſalem g*, videlicet fortaſſis quod Salomon ita præcepiſſet *h*, *Si in terra inimicorum ſuorum, ad quam captivi ducti fuerint, oraverit te contra viam terræ ſuæ, quam dediſti patribus eorum, & civitatis, quam elegiſti, & templi, quod ædificavi nomini tuo, exaudies in cœlo*. Jonas quoque imitandus, qui de ventre piſcis orans dicebat: *Se rurſus viſurum templum ſanctum*: & *quum anguſtiaretur anima ſua, Domini recordabatur, ut veniret ad illum oratio ad templum ſanctum ejus i*. Inſitus omnibus nationibus mos, oculis, & manibus elatis numen deprecari, ſicque tacite deſiderium ſuum ad id perveniendi proteſtari. Fecit id oculis tantum capta, & vincta Caſſandra, quia nequibat manibus:

k In cœlum tendens ardentia lumina fruſtra,
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.

Non eſt, auſim dicere, obediendum Chriſto prohibenti, ne ſuper illum fleamus *l*; ſed jubenti, ut ſuper nos; dummodo cauſſa fletus ſit jactura, quam efficiunt in nobis peccata noſtra, præſertim vero ejuſdem offenſa. Non eſt flendum adeo ſuper Chriſtum, quia patitur; quam ſuper nos, quia patiendi cauſſam dedimus. *Lugere debent filiæ Jeruſalem ſuper illum, qui veſtivit nos coccino m* ſanguinis ſui, quia *peccata noſtra fuerunt rubra ſicut coccinum, & vermiculus n*. *Effundamus animam*, hoc *recordando o*, nempe tum pro nobis tanta paſſum Chriſtum, tum tanto pretio nobis cœleſtem Sion redimentem. Qui hoc non facit, *videbit* aliquando *Filium hominis, & planget ſe ſuper eum p*.

Verſ. 2.) In ſalicibus in medio ejus ſuſpendimus organa noſtra.

FLetus, luctus, mœroris, triſtitiæ, ob exitium, captivitatemque; præſertim vero, quod coqueret animos eorum abſentia à Sion, à templo, à Dei cultu, argumentum, apertamque ſignificationem fuiſſe affirmat; quoniam inſtrumenta cuncta lætitiæ, hilaritatis, ſolemnitatis abjecerit, ſuſpendentes in ſalicibus, quæ proveniunt circa flumina, conſiſtentes prope illa in vilibus caſis, idque palam, cunctis, qui pertranſibant, cernentibus; & ſic in medio ipſiuſmet Babylonis, per cujus medium præterfluebant flumina ipſa. Myſticè viri ſpirituales, qui ſe hic agnoſcunt, & gerunt pro advenis, ac peregrinis, *abſtinet à carnalibus deſideriis q*, *renuunt* hoc tempore *conſolari*, *memoria Dei ſeſe oblectantes r*, atque *ſpe gaudentes ſ* futuræ beatitudinis. Relinquunt inſtrumenta lætitiæ ſalicibus, ideſt, hominibus iſtius ſæculi, qui Babyloniis irrigati aquis, abſque fructu ſunt. Organa ſunt etiam, ut Auguſtino placet, aliiſque, civium Jeruſalem, & hominum ſpiritualium ſcripturæ, Dei præcepta, & promiſſa, atque meditatio futuri ſæculi: ſed quum agunt in medio Babyloniæ, ubi ſunt plane ſteriles homines mundanis illecebris irrigati, & quibus hujuſcemodi ſemina inſeri nequeunt, quia capaces non ſunt, illa ſuſpendunt organa; quæ illi pro ſua inſipientia audire non poſſunt. Nam *ubi non eſt auditus, effundi ſermo non debet t*. Hilarius, qui videtur negare hæc hiſtoricè ſumi poſſe, per *ſalices* interpretatur ſanctos fideles: per *organa*, corporea eorumdem. Salices ait eſſe, quoniam ſicut hæ etiam areſactæ vireſcunt, ſi aquis alluantur, & exciſæ atque in humido fixæ, radicibus ſeſe ipſæ demergunt; ſic oritur ex mortuo quiſque, antea peccatis aridus, & ab interioris vitæ radice deciſus, nunc eloquio DEI, & Sacramento Baptiſmi aquis vitalibus reviviſcit. Eodē refert ramos earumdem ſalicum in feſto ſcenopegiæ *u*, quoniam ex conventu ſanctorum cœleſtis tabernaculi futura eſt lætitia perfecta: præterea Eſaiæ *x* locum ſcribentis, quod *exorietur tamquam fœnum in medio aquæ, & tamquam ſalix ſuper defluentem aquam*. *Organorum* nomen aptat corporibus noſtris, quorum honeſtis motibus, & concinentibus operationibus, quæ Deo placent, fiunt. Poſtremo docet, in media ſæcularium confuſionum captivitate, hos, qui amiſſam Sion recordantur, & in Adam extorres factos ſe eſſe cœleſtis Jeruſalem meminerunt, & captos ſe eſſe in Babylonia ſentiunt, hos, inquam, ſedentes, & flentes, corpora ſua in formam ſanctorum virorum, habitumque ſuſpendere à terrenis ſe deſideriis erigentes. Is, quem vocant Hieronymum, eadem habet de ſalicis natura; & præterea, quod ſi quis ex illa accipiat potionem, aut manducet, filios non facit: item juxta eam proprietatem, quam tradidit Hilarius, quod ſi peccator ſit ſecus aquas, hoc eſt, ſi legat ſanctas Scripturas, & audiat verbum divinum à ſancto viro, viret ejus anima, & in pœnitentiam convertitur. Ait autem organum eſſe hominis corpus: quia ſicut organum ex multis fiſtulis compoſitum eſt, una autem modulatione melos mittit; ita & organum noſtrum habemus tactum: per ipſum, hoc eſt, per ora, melos, canticum, & hymnum referimus Deo; ſimiliter & per auditum, & per odoratum, & per guſtum, & per viſum, & per has omnes virtutes, quaſi de uno organo hymnum, & canticum referimus Domino. Gregorius *y* explanans Job *z*: *Circumdabunt eum ſalices torrentis*, complexus eſt utrumque ſenſum, docens, infructuoſas arbores eſſe ſalices, tantæ tamen viriditatis, ut areſcere, vel abſciſſæ radicitus, & projectæ vix poſſint; aliquando pro electis accipi, ut citato Eſaiæ loco, ubi dicuntur *inter herbas ſicut ſalices germinare*; dum inter areſcentem vitam carnalium hominum, multiplici numeroſitate, perpetua mentis viriditate perdurant, idque juxta præterfluentes aquas, propter doctrinam ſacri eloquii, quæ temporaliter percurrit. Hæc tranſcribit Radulphus Flaviacenſis *a*. Pro reprobis etiam ſumit, propter ſterilitatem; & in Babylonis medio ineſſe ſalices hic deſcribi, quia infructuoſi quique, atque ab amore patriæ cœleſtis alieni, totis viſceribus cordis in hac ſæculi confuſione radicantur. In iſtis Prædicatores non exercere organa, ſed ſuſpendere; quia quum infructuoſas, ac reprobas mentes aſpiciunt, vim ſuæ prædicationis non exhibent, ſed potius lugentes ſilent. Cyrillus Alexandrinus *b* docet, quum vellent Hebræis ſeipſos in captivitate ſolari feſtiva pulſatione cantuque, & DEI memoria ſeſe iſta oblectare *c*; viſum ipſis turpe, ſi adeo dulcem ſonum, carmenque committerent hoſtium auribus, à quibus etiam deridebantur, quum etiam ſe id mo eſte ferte præ ſe ferrent: hiſce autem verbis per ſuſpenſionem organorum in ſalicibus, voluiſſe denotare ceſſationem, quia ſalix infrugifera ſtirps eſt ὠλεσίκαρπος à quodam Poeta, ideſt, ab Homero *d* cognominata. Hieronymus *e*, quod Eſaias *f* homine promittit Dei, ut per *Spiritum ſanctum ſuper ſemen effuſum, & per benedictionem ſuper ſtirpem germinent inter herbas, quaſi ſalices juxta præterfluentes aquas*, exponit de fructu ſpirituali, quem qui ſteriles erant, proferant: aut per *herbas* Gentiles, Judæos per *ſalices*, quaſi ſteriliores. Heſychius *g* vult ſalices continentiæ ſymbolum eſſe, quoniam fructum non faciunt: orationis præterea, & pœnitentiæ figuram: quodque iſtæ commixtionis continentiam neceſſariam habeant, in tempore, quo offeruntur, ut Paulus *h* monuit: & hoc eſſe *ſuſpendere organa in ſalicibus*. Ambroſius *i* hinc infert, quod nemo in peccato poſitus arrogare ſibi debeat auctoritatem, aut uſurpationem Sacramentorum: & hoc ſibi velle *ſuſpendere organa*: ſicut & illud (ſaltem per accommodationem *k*) *peccaſti, quieſce*. Rurſum in bonam partem accipit Paulinus *l organa ſuſpendere in ſalicibus*, nimirum eſſe, corporis organum ſuſpenſum ab inimicæ omnibus Babylonis inſidiis, & illecebris, in ſui propoſiti tenore habere, ut ſemper genuino humore vireamus, & permanente fidei conſtantia, virtutiſque gratia, *folium noſtrum non defluat m*. Adhuc Ambroſius *n* eodem videtur loquutus modo,

a pſ. 83. 6 — b 3. Reg. 18. 34 — c c. 16. toto — Cauſſa, cur duo cantica lætitiæ, Gloria in excelſis, & Alleluja, à Septuageſima non cantentur ab Eccleſia. — d de conſec. d. 1. c. bi duo. — e pſ. 64. 2 — f 2. confeſſ. cap. 3 — g Dan. 6. 10 — h 3. Reg. 8. 44. 48 — i Jonæ 2. 3. 8 — Mos omnibus nationibus inſitus, oculis, & manibus elatis numen deprecari. — k Virgil. 2 Æneid. — l Luc. 23. 28 — m 2. Reg. 1. 24 — n Eſai. 1. 18 — o pſal. 41. 5 — p Matt. 24. 30 — Senſus loci. — Senſus myſticus. — q 1. Petr. 2. 11 — r pſ. 76. 4 — ſ Rom. 12. 12 — t Eccl. 32. 6 — Salicis proprietates ſanctis accommodatæ. — u Lev. 23. 40 — x cap. 44. 4 — y 33. moral. cap. 6 — z cap. 40. 17 — a in Lev. c. 23. ſive lib. 17. cap. 3 — b de adorat. in ſpiritu. — c pſ. 76. 4 — d Odyſſ. x. — e in Eſai. 44 — f cap. 44. 3 — g in Levit. c. 23 — Salices continentiæ ſymbolum. — h 1. Cor. 7. 5 — i 2. de pœnit. cap. ult. — k Gen. 4 ſecund. LXX. — l Epiſt. 10 — m pſ. 1. 3 — n in Luc. c.

modo, cinctum zonæ pelliceæ Joannis Baptiſtæ declarans, quod caro iſta, quæ mentum prius gravare conſueverat, ea poſt adventum Domini, non impedimento cœpit eſſe, ſed cingulo, eo quod juxta David, *in ſalicibus organa noſtra ſuſpendimus*. Neſcio ubi legerit apud Ruffinū Joan. Marquez *a*, illum obſervaſſe, inſtrumenta orationis, quæ dicuntur organa *ſuſpenſa in ſalicibus*, indicare quod qui ab oratione vacant, à qua ceſſari numquam deberet, ſteriles ſunt, ſicut ſalices. Placet illud, quod addit *b*, ſuſpenſionem illam organorum ſignificaſſe ſpem reditus in patriam; & quod amicorum Dei calamitates certa menſura definiuntur, & felici fine determinantur. Id Baſilius *c* etiā ſcribit, nempe tribulationes pro menſura potentiæ ſuæ ſuper nos induci à Judice Deo. Recte præterea colligit *d*, etiamſi defuiſſet cauſſa illa captivitatis duræ ad organa muſica ſuſpendenda ſatis ad id quoq; faciendum inducere potuiſſe, quod eorum uſus, totiuſque artis muſicæ, vix ſine periculo antiquo eſt, extra cultum Dei, & ſacra, religioſave aut loca, aut negotia, tametſi honeſtæ recreationi ſervire poſſit. Amos *e* hac re, & exemplo Davidis, abutentes reprehendit, *Qui canitis ad vocem Pſalterii: ſicut David, putaverunt ſe habere vaſa cantici*.

In ſalicibus.) Hieron., *ſuper ſalices*: quod valet præpoſitio על *hhal*. Intelligi poſſunt vel fluminibus contigua loca Hebræis ad habitandum extra urbis mœnia aſſignata, ita ut in caſulis, ſeu tabernaculis, ac etiam ſubdio habitarent; vel nec intra urbem etiam, non modo extra, libuiſſe Hebræis ad ripas conſolitas ſalicibus, obſectationis & refrigerii cauſſa, diſcutere canēdo; & pulſando muſica organa, ac lenire mœrorem. Sic factum juſto judicio Dei, ut qui canticis, & muſicis inſtrumentis abuſi fuerant in terra ſua, in ſanctuario ipſo ſine ſpiritu, cum luxu in conviviis, & in aliis profanis conventibus ſuis eorum ora clauderentur *f*, citharæ ſuſpenderentur, manus ad pulſandum torpeſcerent. De hoc poſtea Pineda *g* noſter ſuſpicatur ſalicetum conſitum fuiſſe in medio Babyloniis, ubi eſſet Belo tēplum conſtructum. Concedo lucos pro valvis templorum olim excitari ſolitos à Gētilibus. Verùm quo pacto ibi ante Jovis Beli templum dicantur Hebræi organa ſuſpendiſſe, equidem non video. Quod attinet ad ſalices quemadmodum, ut ſcribit Plinius *h*; aquas odere cupreſſi, juglandes, caſtaneæ, & aliæ arbores; ita nonniſi in aquoſis proveniunt ſalices, alni, popoli, &c. Quia ocyſſime hæc arbor amittit ſemen, antequam omnino maturitatem ſentiat, ob id dictam Homero *i* frugiperdam idem teſtatur *k*, (id prius ex Cyrillo retulimus, eodemq; utitur hic epitheto ὠλεσίκαρπος Apollinarius) ſequutamque ætatem ſcelere ſuo interpretatam eſſe hanc ſententiam, quando ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat. Ait etiam *l*, quod fructus ante maturitatē in araneam abit. Nullam aquaticarum utiliorem tradit *m*, reditus certioris, minoris impendii, tempeſtatum, ſecuriorem, ſcutis item faciendis utiliorem *n*. Lege Dioſcoridem *o*, cum Matthiolo. Ex varia vero phyſiologia ſalicis Petrus Berchorius *p*, præter ea, quæ prius dixi, colligit multiplicem ſenſum myſticum. Docet per ſalicem, quæ creſcit in loco humido, deſignari virum perfectum, & maxime religioſum, qui ad illius plantæ ſimilitudinem in Eccleſia in religione, in pœnitentia plantatus, humore, gratiæ, ac devotionis debeat nutriri, celeriterq; creſcere in virtutibus, per profectum bonorum operum: juxta qualitates vero ejuſdem ſalicis eſſe; lentus per maturitatem, mollis per pietatem, tener per benignitatem, viridis exterius per honeſtatem, interius albus per caſtitatem, facile plicabilis per obedientiam, ſterilis per voluntariam paupertatem, ramoſus per bonarum affectionum multiplicitatem; item habet rationē viminum (quia conficiuntur hæc ex ſalice) per dicta, & exempla, quibus alii ligentur, & charitate devinciantur; præterea ſit ſalutaris, atq; medicinalis peccatoribus, ut eſt ſalix febricitantibus, *ſuſpendēdo in his organa ſua*, ideſt, illos juvandi pia deſideria. Addit, quando ſalix veteraſcit, computreſcere à medulla ipſa; & quamvis exterius viridis appareat, intra cavitatem exeſæ latere venenates beſtias, ut idcirco minime tutum ſit prope ſalices dormire: ad eumdem modum multos eſſe, qui quum ſint boni juventute, ſolidi, ac juſti, quādoq; per ſtitia putrefiant; & idcirco, licèt etiam ſenes videantur virere, attamen in corde corrupti ſint per hypocriſim, vacui veris virtutibus, pleni vitiis, & ſua noxii aliis ſocietate. Interpretatur adhuc per ſemen ſalicis, quod epotum inducat ſterilitatem, externa bona, ſcientiaſq; quæ ſuos poſſeſſores, ſive iis *divites dimittant inanes q*, per vim plantæ ad ſuperandum febricitātes, quod avaros dormire atq; conquieſcere faciant in peccatis eædem illæ res externæ: in amore mundi velut in ſalice deliteſcere plures peccatores, qui alios inficiant. Cetera cognoſce apud eumdē Berchorium. Origenes *r* obſervat inter alias arbores, quarum uſus eſſe debebat in feſto tabernaculorum *ſ*, fuiſſe ſalicem ἰτέαν (ab ἰέναι *ire* ſeu *provenire*, citoq; ſalire, unde ſalix) & ut addunt LXX. ἄγνον agnum caſtum (de quo Dioſcorides cum Matthiolo *t*, & alii quos hic citat) cum popolo & palma; quoniam hæc victoriæ ſignum eſt illius belli, quod inter ſe caro, & ſpiritus gerunt: popolus, ſalix, agnus tam virtute (duæ priores) quam nomine (ultima) virgula ſunt caſtitatis; quæ integre conſervans habere poteſt, & nemoroſæ, ac frondentis arboris ramos, ideſt, æternam, ac beatam vitam, quum *Dominus in loco viridi collocaverit ſuper aquam refectionis u*. Richardus Sancti Victoris *x* in ſterilitate ſalicis notat ſterilitatem actionis, ſermonis, cogitationis, affectionis: & docet quomodo circa hæc gratia Dei ſubtrahatur, & concedatur tum bonis tum malis. Adjicit, & quintam, quam nominat ineptiam vanæ intentionis, qua cuncta redduntur ſterilia, & infructuoſa; quamvis alioquin bona. Omnes iſtas ſterilitates cognominat Babylonicas, quia confuſiones inducunt: primam veluti ſalicem creſcere dicit in ſuburbio Babylonis; ſecundam circam portam; tertiam intra muros; quartam circa medium civitatis; quintā in medio, & intimo. Vult deinde organa in dictis ſalicibus ſuſpendere illos, qui ſuā ſterilitatem diligentes attendunt, & infirmitatem veraciter erubeſcunt; & quod non fecerint vel facere non potuerint, aliis prædicare ullo modo præſumunt. Nam peſſimi cenſendi qui erubeſcenda agentes, non erubeſcunt prædicationis officio fungi: qui agentes talia, erubeſcunt illud officium, & refugiunt, organa ſuſpendunt in ſpinis: qui nec magna bona, nec magna mala agunt, & ob ſterilitatem ſuam verbum ædificationis ſubtrahunt organa in ſalicibus; ſed circa Babylonem ſuſpendunt, qui hoc faciunt propter inopiam eloquentiæ, vel intelligentiæ, vel quia coguntur à prædicationis officio ceſſare, ſuſpendere quidem videntur organa in ſalicibus, nō tamen in medio Babyloniæ: qui id refugiunt, quia ſincere, & ſimplici affectione vel intentione ſe illud implere non poſſe præſētiunt, in medio Babylonis ſuſpendunt. Id ipſum præterea fieri ab illis ait, qui ſe agnoſcunt coram Deo inopes ac inanes ad præconia veritatis, ſive ore modulatio talis perficiatur, ſive mente tantum. Rationem porro ſimilitudinis ex organis in hoc eſſe oſtendit, quoniam ſicut dum ſpiritum, quem ad ſe ab imo trahunt, exterius emittunt; ſic ad occultam inſpirationem, ſuggeſtionem, infuſionem Spiritus ſancti mens noſtra ex conſcientia bona in ſummæ bonitatis præconia erumpit, & nunc tantum corde, nunc ſimul ore in Dei laudibus reboat. Deinceps enumerat organa quinque, doctrinam veritatis; inflammationem voluntatis; impetrationem gratiæ; exhilarationem conſcientiæ; deguſtationem, & admirationem internæ ſuavitatis, aut aliis nominibus, organa eruditionis, exhortationis, devotionis, exultationis, jubilationis. Tum vero aſſignat varia cantica; primo quidem organo quinq; probationis, improbationis, prohibitionis, præceptionis, conſultationis: ſecundo quatuor, commendationem meriti, condemnationem vitii, promiſſionem præmii, comminationem ſupplicii: tertio tria, confeſſionem criminis, ſupplicationem miſerationis, glorificationem miſerentis: quarto duo, gloriationis, & gratulationis: quinto unicum, *quoniam beatus populus qui ſcit jubilationis y*. Hæc, inquit, ſunt cantica Sion; & quindecim cantica graduum. Pluribus hæc Auctor exequitur, quod nos in ſummam redegimus. Cui vacat, eumdem adeat.

In medio ejus.) In Homilia 6. Chryſoſt. in Epiſtolæ ad Romanos interpres male vertit, *in medio ipſorum*, eſt enim αὐτῆς, *ejus*; Nempe Babylonis, per cujus medium tranſibant flumina; & ad quorum ripas, in depreſſiore, ac peſtilentiore loco ſedes captivi Hebræi acceperant. Vel in medio Babyloniorum ipſis videntibus, ſive extra urbem habitarent, ſive intra ipſam. Nam ſi extra non procul, & qua publicus, & quotidianus Babyloniis tranſitus erat vel negotii; vel otii ac recreationis cauſſa. Myſticè in medio Babyloniis Didacus Stella ſumit de maximo peccatore. Eodem fere modo Richardus Victorinus aliique ut videmus.

Suſpendimus organa noſtra.) Hieronymus, *citharas*. Hebraicè כנרות *chinnoroth*. Teſtatur autem etiam Chryſoſtomus, alium tranſtuliſſe *citharas*, & alium *ly-*

a hic conſider. 2 — b conſider. 3 — Amicorum Dei calamitates certa menſura definiuntur. — c epiſt. 71 — d conſider. 4 — Artis Muſicæ extra Dei cultum periculoſus uſus — e cap. 6. 5 — f Eſther. 13. 17. c. 14. 9 — g 7 de Sal. om. cap. 10 — h l. 16. c. 18 — Salicis qualitates aliæ — i Odyſſ. x. — k l. 16. c. 16 — Semen ſalicis epotum ſterilitatem inducit. — l 24. c. 9 — m l. 16. c. 25 — n cap. 40 — o l. 1. c. 117 — p reductio moralis lib 12. c. 141 — Senſus myſticus triplex — q Luc. 1. 53 — r hom. 9. in Exod — ſ Lev. 23. 40 — Salicis etymon — t l. 1. c. 116 — u pſ. 22. 2 — x Annot. in pſal — Similitudo ex organis — Ratio ſimilitudinis ex organis. — y pſ. 88. 16.

ras, κιθάρας, καὶ λύρας. Apollin. reddit φόρμιγγας. De nominibus iſtis meminimus aliàs. Recte autem generali ὀργάνων, uſi ſunt LXX. ut varia innuerent muſica inſtrumenta. Nec enim per *organa* voluerunt, aut etiam valuerunt intelligere genus illud inſtrumẽti, quod nunc Latinè vocatur *organum*, vel *organa*, de quo egimus in libro Sapientiæ *a*, ubi Græcè exſtat ψαλτηρίου *Pſalterium*. Quo loco cùm oſtenderim inventionem hujus iſto nomine appellati inſtrumenti, quod ex fiſtulis cõponitur, haud adeo antiquam eſſe, ſcilicet aliquot centuriis poſteriorem ætate Hieronymi, ſequitur verum Hieron. non eſſe auctorem commentariorum, qui nomen ipſius gerit, & organum ex fiſtulis compoſitũ docet. Mirum quidem, at non falſum, ut ſibi videri ſignificat Hilarius, Hebreos in tanta vaſtitate, trepidatione, celeritate, quando captivi abducti ſunt, muſica ſecum inſtrumenta deferre aut voluiſſe, aut valuiſſe, aut etiã cogitaviſſe; Agnoſcunt in ea re Chryſoſt., Baſilius, Euthymius, Nicephorus *b*, Cyrillus Alexandrinus, tum pietatem Hebreorum, ut in ipſamet captivitate laudare etiã DEUM cantu poſſent, tum eorumdem voluntatẽ ſeſe hac oneſta, & pia modulatione inter calamitates recreandi: (quo pacto Gilimer Van- B dalorum Rex obſeſſus in monte Papua, à Beliſſario citharam petiit ab hoſte, ad ſolamen miſeriarum ſuarum, eaſq; decantandas, præter panem ad guſtandum, & ſpongiam ad abſtergendas lacrymas *c*) tum providentiam DEI, ut vel in aliena regione haberet monimenta prioris Reipublicæ, magiſque morderentur, & ægrius ferrent, dum religionis, & DEI cultus illa ſigna viderent. Nec ſufficiat ad parœmialem cum Cajetano, & Placido Parmenſe, Didaco Stella, ſermonem recurrere, cujuſmodi ſit quum relinquens exercitium litterarum ob infortuniũ ægritudinis, dicat ſe reliquiſſe libros in lecto; atque ad eumdem modum ſignificari nunc quod populus Hebreus habitans in ſalicibus juxta flumina, omnem ab eis lætitiæ materiã abſtulerit. Non invitati fuiſſent à Babyloniis, ut paullo poſt hic dicitur, Hebræi ad verba cantionum; niſi canere etiam adhibitis inſtrumentis potuiſſent; vel quandoq; auditi eſſent, ut argumentari videtur alibi Chryſoſt. *d*, dicens non poſſe dici, quod ob organorum penuriã luctum faciebãt, quia cauſſam reddiderunt quomodo *cantabimus &c.* & dixerant ſe *in ſalicibus organa ſuſpendiſſe*. Inſtrumenta vero, ſi ſecum non detulerunt, vel in Babylone ſibi C compararunt, vel mutuo acceperunt, vel iiſdem illa etiam ultro Babylonii offerebant. Nec adeo difficile cenſeri debet, Levitis præſertim, quum nonnulla alia minore ſupellectili licuiſſe muſica ſecũ inſtrumenta convehere; ita ut potuerint ſimile quid illi ſẽtentiæ uſurpare;

—— fortunæ e parva prioris
Munera reliquias Troja, templo, exardente receptas.
Item,
Dona f ferens pelago, & flammis reſtantia Trojæ.
Ad hæc
Munera g præterea Iliacis erepta ruinis,

Videri poterant inſtrumenta quoq; muſica ſic erepta victi de illorum qui viciſſent manibus apud ſe conſervare tamquam trophæa, & ſuſpendere; perinde ut

—— h Æneas hæc de Danais victoribus arma.

Veſtes ſigna, & alia hujuſmodi cõmiſerationẽ, doloremq; acuunt, Ariſtotele *i* teſte, calamitatis, quam ante oculos ponunt. Jacob cruentam filii veſtem quaſi carnes illius oſculabatur; eadem re ſcilicet, inquit Nazianzenus K, & dolorem ſuum incendens, & mitigans. Ceterum, quod ſuſpendiſſe dicuntur calamitoſi captivi organa ſua, D Valentia monet eſſe loquendi modum militum emeritorum; qui quando quieſcebant, inquit, & ſubtrahebant ſe à labore, & exercitio armorum, ſuſpendebant arma in templo; & ita doctores ac poetas, quum relinquebant ſtudium, & exercitium, dictos fuiſſe ſuſpendere arma, ut eſt apud Horatium in Epiſtolis. Occurrit exemplum ex Horatio in prima primi epiſtola.

—— Vejanus, armis
Herculis ad poſtem fixis, latet abditus agro.

Turnebius *l* ut comprobet, qui artem aliquam deſinebant ejus inſtrumenta diis ſuſpẽdiſſe; ſacraviſſe autem iis maxime, qui artis præſides haberentur, addit ex Virgilio *m*

Hic arguta ſacra pendebit fiſtula pinu.

Id imitatus Tibullus *n* cecinit;

Pendebatque vagi paſtoris in arbore votum
Garrula ſylveſtri fiſtula ſacra DEO.

A Ante utrumque Homerus *o*

Καδδ' ἐκ πασσαλόφι κρέμασε φόρμιγγα λίγειαν.

Noſter Cerda *p* exempla alia profert in Cantoribus, militibus, gladiatoribus, piſcatoribus, nuptiis, præcipue in primis, qui ad rem noſtram faciunt magis, ut præter citatos, adhuc ex Horatio *q*, Nemeſiano *r*, Statio *ſ*. Legatur item Pontanus *t* noſter, ſextuſque liber epigrammatum Græcorum, Suſpenſio votiva, quæ fiebat in templis ac in eàrum parte potiſſimum, quæ dicebatur tholus, non eſt præſentis inſtituti. Tranſtulit Polydorus Virgilius in proverbia ſeu adagia ſua ſacra hoc, numero 146. ut ſignificetur nullum amplius lætitiæ locum relinqui; vel ut venuſtius referatur ad eos, qui artem aliquam deſierint, ocium deinceps agitaturi: ut antea quoq; meminimus. De vocabulo τῶν ὀργάνων, quod Latini ſuum fecerunt, præter illa quæ citato Sapientiæ commentario dixi, obſervandum apud auctores Grecos nonnumquam adjectis vocibus, vel λύσας, vel μυστικῶν, muſica inſtrumenta ſignificari; interdum abſolute; nullaque facta additione, ut apud Plutarchum, & Athenæum. De uſu moderato inſtrumentorum muſicorum in Eccleſiis conſule dicta Pſalmo 32. *u* Porro quemadmodum organorum ſuſpenſio ſpem innuebat ſolvendæ captivitatis, & liberi eorum uſus recuperandi; ſic nunc è contrario, propter tam longam, & irrevocabilem Hebræorum captivitatem, licet aſſerere, organa illorum penitus confracta eſſe, fractum ſacerdotiũ, regnum rempublicam, atq; tamquam *vas figuli* x comminutum. *Defecit* plane *gaudium cordis eorũ, verſus eſt in luctũ chorus ipſorum* y, *verſa in luctum cithara, & canticum in vocem flentium* z; non audit ibi DEUS *tumultus carminum, & cantica lyræ non exaudit* a. Qui fieri poſſet ut obnoxius mortali peccato, hoc eſt, ſervus peccati, & mancipium diaboli, rideret, aut lætitiæ particulam capere poſſet, mirari ſatis non poterat Angelici Doctoris vere angelicus animus *b*. Permittit Deus quandoq; in hac vita, ut peccator præcipiat aliquid æternæ illius damnatorum triſtitiæ, atq; ceu alter Cain, *concidẽte incedat vultu* c; *& timida nequitia det teſtimonium condemnationis; & ſemper præſumat ſæva, propter perturbationem conſcientiæ* d: & lumine privatus cœli, verum gaudium non percipiat *e*. Michas ablatis falſis diis inconſolabiliter plangebat *f*. Oſeas g vetabat nomine DEI, ne *Iſrael lætaretur, aut exultaret ſicut populi; quia fornicatus eſſet à DEO ſuo*. Amnon conſtuprata ſorore, *illam odio proſecutus eſt majore, quam prius amore* h. Plurimis divini ſermones nihil niſi inanem edunt ſonum, *tamquam æs ſonans, cymbalumq; tinniens* i, & audientes non faciunt, quia *in canticum oris ſui vertunt* k.

Verſ. 3.) Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum,

Et qui abduxerunt nos; hymnum cantate nobis de canticis Sion.

NOn ſolum acerbitas captivitatis, doloriſque vehementia propter abſentiam à patria, & à religioſo templo, vacare Hebræos faciebat ab uſu muſicorum inſtrumentorum, utque illa ſuſpenderent ad ſalices; ſed præterea ne quantumvis rogati, ſollicitati, pene compulſi à Babyloniis, ipſis obſequerentur, riſui exponendos hymnos ſacros hymnum profanorum, atq; ſuperſtitioſorum; vel inordinatæ cupiditati eorum ſatisfaciendo; qua captare voluptatẽ deſiderabant ex canticorum & organorum modulatione. Utramq; rationem attingunt præcipue Græci, Caſſiodor. appellat pondus additum doloribus captivorum, ut uſque ad hoc ludibrium ſuperveniſſe defleant; quatenus Dei carmina reverenda, hominum paſſim voluptatem profundant; fiatque illis neceſſitas paganis dicere, quod ſola plebs Domini conſuevit audire. Superbus enim & arrogans victor, vult; inquit, ſibi luſus, & delicias de DEI canticis exhiberi. Myſticè Latini ſollicitatores iſtos interpretantur carnem, quæ *captivat nos in lege peccati* l: dæmones ipſos, & quos hi inſtigant, paganos, & alios perſecutores. Hilarius ait, eos, qui laborant, à vitiis deſinere; & eorum, quæ impie geſſerunt, oblioviſci volunt, incentivo conſuetudinis ægrè deſinentis agitari; item, quod ea, quæ occulta ſunt vitia, in nobis admiſcere ſe fidei Sacramentis, & inſerere pertentant, ut inter hymnos, & ſacras lectiones, harum inimicarum capti-

van-

a n c. 19. 17. Inventio organorum quibus nũc Eccleſia utitur Hieron. ætate poſterior. b 1. de adora. in ſpir. ù. Afflicti & captivi Muſicis inſtrumentis ſeſe inter calamitates & miſerias recreant. c Procop. l. 4 Vandalic. & Cedren. hiſt. comp. num. 836 d tract. quod Chriſtus ſit Deus. e Aeneid. 7 f Aeneid. 1 g ibid. h Aeneid. 3 i 1. Rhet. c. 8 k orat. 14. l lib. 5. cap. 9. m eclog. 7. n l. 2. eleg. 5

o Odyſſ. 8 p in Virgil. eclog. 7 q 3. car. ode 26. r 1. eclog. ſ in fin. Theb. t in Virgil. eclog. 7 u verſ. 2 x pſ. 2. 9 y Thren. 5. 16 z Job. 30. 31 a Amos 5. 23 b Chron. Domini. 2. p. 1. c. cap. 37. c Gen. 4. 6 d Sap. 17. 10. e Tob. 5. 12 f Judith. 18, 24 g cap. 9. 6. h 2. Reg. 13 15 i 1. Cor. 13. 1. k Ezech. 33. 31 Senſus loci. Senſus myſticus. l Rom. 7. 23.

vantium nos cupiditatum cogitatio ſubrepat. Probat, quoniam multos iniquos videmus legere, atque differre; & hos rurſum accidit diverſatos eſſe ſemper in ſtupris, & impietatibus deprehendi. Auguſtinus, Proſper, & alii, declarant de parte noſtra inferiore, quæ captivatoribus ſuis, diabolo, & peccato volens ſervit, eiſque delectatur, quæ hoſtibus placent, & ſe præbet miniſtram ad impugnandos Chriſti ſanguine redemtos; diabolum vero per ipſam, quidquid contra illos audet, exequi: ſed & Chriſtianos interrogari à paganis, & impiis quorumcumq; dogmatum ſectatoribus, quos diabolus idem inſtiget, quæ nobis religionis ſit ratio, quæ utilitas in fide Chriſti, quive ſit fructus; non ut veritatem diſcant, ſed ut credentium corda turbent. Fuſe de iſtis, pieque Auguſt. lectu digniſſimus. Hugo exponit, quod hi, qui alios olim in peccatum induxerunt, rogarunt eoſdem, ut ſicut ipſi cantarent, & gauderent, biberent, comederent; cum tamen divites ſæculi miſeros eſſe Jacobus *a* præcipiat, *lugere, & plorare; quia riſus eorum in luctum convertetur; & plorare ululantes in miſeriis ſuis* b: præterea, quod qui abduxerunt à Deo, & conſortio bonorum, & voluerunt ab illis cani ſibi *de canticis Sion*, ideſt, quæ cantantur in Eccleſia: & *ſicut David* B *habere vaſa cantici* c, iiſque oblectari, quæ potius decent Eccleſiæ, ac Dei cultum. Philiſthæi ludibrio habuerunt Samſonem *d*; & Herodes *e* Chriſtum; illi ludere cogentes illum ab ſe cæcatum; hic, quum nihil ab eo jam tam male tractato reſponſi ad inanes quæſtiones accepiſſet, illudens eum. Idem vero Chriſtus inhibuit *dari ſanctũ canibus*, projicive *porcis margaritas* f. Ad ſonitum tubæ, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, Pſalterii, ſymphoniæ, & univerſi generis muſicorum adoranda proponitur ſtatua *g* peccati, ut hoc deliniti ſonitu, obſurdeſcant homines ad monita DEI; & quaſi eædem percipi valeant voluptates in captivitate, de ſua miſeri libertate non curent. Laban revocare Jacob conabatur ad priſtinã ſervitutẽ, dictitans, animo, credo, ſimulato, *proſequuturum ſeipſum fuiſſe*, ſi de ſuo ille diſceſſu præmonuiſſet, *cum gaudio, & cãticis, & tympanis, & cytharis* h. Deus per mala, quæ nos hic premunt, ad ſe ire cõpellit *i* per viam deſerti, per lacrymas per tribulationes.

Quia illic.) Alii, *tunc illic*, vel *cum illic*, vel *immo illic*. Vel redundat prima particula, vel habet uſum proprium ætiologiæ, ut propterea ſe dicãt Hebræi organa ſua ſuſpendiſſe, quia importune, aut ironicè Babylonii ea pulſari pe- C tebant. Habet etiam *illic*, ſeu *ibi* emphaſim, ut infœlix ille captivitatis locus deſignetur, quemadmodum in verſu primo. *In loco ipſo, in quo linxerunt carnes ſanguinem Naboth*, minatus eſt Deus fore, ut *lamberent quoque ſanguinem Achab* k. *In eodem locum* Antiochus *Andronicum ſacrilegium vita privari* voluit, *in quo ille in Oniam Pontificem* optimum *impietatem commiſerat* l.

Interrogaverunt nos.) Alii, *rogaverunt, quæſierunt, poſtulaverunt à nobis*. Omnia ſignificat שאלי *ſcialu* Græcum autem ἐπηρώτησαν ſæpius ad interrogationem pertinet: ſed aliquando valet idem, quod *rogare*, ac *petere*; ut *m*, *Rogaverunt eum, ut ſignum de cœlo oſtenderet eis*. Videtur propoſito commodior notio ſecunda. Tunc vero Babylonii rogaviſſe, ac poſtulaſſe intelligendi ſunt, partim ſerio, & curioſe partim ironice, ſive irridendo, & inſultando calamitati captivorum, ut recte admonet Genebrardus & à Græcis notatum prius dixi. Exegiſſe autem, ut idolis ipſis cantica Hebræi canerent, quæ ſoliti eſſent canere DEO, ut Stella obſervavit, concedi poteſt. Ironicæ ſatis ſimile exemplum obſervavit, concedi poteſt. Ironiæ ſatis ſimile exemplum ex Threnis *n* afferri poteſt; *Gaude & læ*- D *tare filia Edom, quæ habitas in terra Hus*. Item ex Amos *o*: *Venite ad Bethel, & impie agite*. Nec fortaſſis non proficiſcebatur hujuſcemodi petitio à quadã humanitate erga captivos, ut iis ſeſe exhilarandi aliquam facere poteſtatem viderentur. Rara prorſus ac inſolens dominorum humanitas in mancipia. Plures Pallantis imitantur gravem ſuperbiam, qui nominatis liberis, quos conſcios haberet Neronianæ conjurationis, reſpondit, nihil umquam ſe domi niſi nutu, aut manu ſignificaſſe: vel ſi plura demonſtranda eſſent, ſcripto uſum, ne vocem conſociaret *p*. Pauci cum Job comparandi, qui *qui non contemnebat ſubire judicium cum ſervo ſuo, & ancilla ſua quum diſceptarẽt adverſũ eum* q. De facilitate dominorum erga ſervos adhibenda, conſulantur Seneca *r*, Plutarchus *ſ*, Macrobius *t*. Hic etiam refert ex Evagelii conqueſtione moroſitatem tantã nonnullorum, ut virga murmur omne ſervorum compeſcerent; & ne fortuita quidem ſine verberibus exciperentur apud illos: ſed tuſſis, ſternutamentum, ſingultus magno

A malo lueretur. Quæ vix illis verbis in Seneca *u* leguntur, & in Ammiano *x*, ſed quum hic agit de Perſis. Nos ipſi eadem de re nonnihil in commentario Eccleſiaſtæ *y*.

Qui captivos duxerunt nos.) Captivitatem Babylonicam ſatis expreſſerunt priora illa, quum *ſediſſe, & fleviſſe ſuper flumina Babylonis* Hebræi dicti ſunt. De ſpiritualis autem captivitatis malis, & incõmodis diſputari hoc loco non incommode poſſet, mala, incommodaq; temporalis ad iſtam transferendo. Servitutem ſcribit Ambroſ. z, liberis omni ſupplicio graviorem eſſe: M. Tullius *a* mortem ſervitute potiorem; & grave jugum in libertate educatis *b*: nihil illa fœdius *c*. Ingenuus etiam quilibet pro libertate ad mortem uſque libenter, ac ſtrenue certat. De vario genere ſervitutis, & modo ſervos tractandi, diſputat cum Alexandro Neapolitano *d*, Tiraquellus. Ipſammet Plinius *e* terram gaviſam olim ſcribit vomere laureato, & triumphali aratore, manibuſque Imperatorum colentium agros, & eadem cura ſemina tractantium, qua bella; eademque diligentia arva diſponentium, qua caſtra: & quia honeſtis manibus omnia lætius proveniunt, quoniam & curioſius fiunt. Cum eadẽ illa opera vincti pedes, damnatæ manus, inſcripti vultus exercerent, minime ſurdam tellurem id indigne viſam tuliſſe, nec eadem emolumenta ergaſtulorum fuiſſe, quæ fuerant Imperatorum. Placuit Chriſto, & hanc pro nobis infamiæ ſubire notam, ut venderetur mancipio ſimilis, & eidem crux debita vincto inſigni, ac infami Barabbæ decerneretur; moreque viliſſimorum ſervorũ vapularet. Igitur non ſine ingentis demonſtratione doloris aſſerunt captivi apud Babylonios Hebræi ſe organa ſuſpendiſſe: & indignum exiſtimaviſſe, ſatisfacere duris, & neceſſariis dominis, quorum erant vel ipſæ preces armatæ. Qua tandem cumque ratione poterant, ingenuæ libertatis edere ſigna voluerunt, negando quæcumque facere non coſtringebantur, nihil ad gratiam, aut aſſentationem faciendo. Ab invito nihil extorqueri gratũ poteſt: *Muſica in luctu, importuna narratio* f. Quum *quis triſtatur, ut oret*, Jacobus g præcipit: cum *æquo eſt animo, ut pſallat*. Sponſam ſponſus invitavit ad cantandum & ut audiri ſineret vocem ſuam ab iis, qui ad auſcultandum parati erant, eo tempore, quo vidit in opere vineæ, & ſermone de eadem hilariter occupatum *h*. Quando Aaron rato reſpondit Moyſi: *Se victimam comedere non* C *potuiſſe, aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri. Moyſes recipit ſatisfactionem* i: interierant enim filii ejus. Societas malorum tyrannidis interdum vice eſt, ut facere compellaris, quod minimè velles: verbi gratia bibere, quod quidam k non minus grave cenſuit malum, quam ad acrem perpetiendam cogi ſitim.

Verba cantionum.) Hieron. *verba carminis*. Alii *cantici* דברי שיר *divre ſcir*, ideſt, *canticum*. Subaudiendum, ut diceremus verba cantici, ſive cantica, λόγους ᾠδῶν Indicavi prius: accommodatitie ſumi præſentem locum poſſe de illis auditoribus, quibus Prædicator *quaſi muſicum carmen eſt, quod ſuàvi, dulcique ſono canitur, & audientes non faciunt* l: nec aliud à Prædicatore, quam ſuaveloquentiam, & blandiloquentiam requirunt: nec aliter illius delectantur oratione, quam incontinens, vinoq; oppreſſus Euripidis, ac Empedoclis, carminibus, ut ait Philoſophus *m*.

Et qui abduxerunt nos.) Hieronymus, adjungendo huic membro pro voce *hymnum*, aliam vocem, *& qui affligebant nos læti*, ideſt, Babylonii, dum læti eſſent, & lætitiæ ſuæ indulgere, ac ſatisfacere vellent, affligendo nos, D vexando, inſultando, interrogando nos, ideſt, rogabant & rogantium inſtar, quamvis & cum irriſione, & cum imperio, exigebant à nobis *verba cantionum*, atque ut cantaremus ipſis *de canticis Sion*. Alii, *& in ſuſpenſionibus noſtris, lætitiam*, nempe interrogaverunt, ſeu quæſierunt, ideſt, ex ſuſpenſis citharis noſtris, organiſve lætitiam, aut quum ſuſpendiſſemus illa; nihilominus urgebant, ut ea in manus ſumeremus, ac pulſaremus, & eos afficeremus lætitia: aut paſſive accipiendo ſuſpenſiones, quum ſuſpenſi eſſemus, ideſt, ſuſpendium quodammodo elegiſſet anima noſtra: & præ perſecutionis acerbitate, ſuſpenſis ſimiles eſſemus: tamen ſigna lætitiæ à nobis expetabant. Quidam, *pro ululatibus noſtris lætitiã*, hic eſt, cum nos ululare, ac lamentari præ gemitu cernerent, & ad eos compellerent: ſimul tamen cogebant nos edere ſigna lætitiæ, volentes ut organa pulſaremus, & cantaremus. Vel, & *ejulatus noſtros letitiam*, ideſt, quum in ejulatu exiſteremus, petierunt, quæ ſunt lætitiæ. Vel, *ejulatores noſtri*, ideſt, qui nos ejulare faciebant,

a cap. 4. 9 b cap. 2. 1 c Amos 6. 5 d Judic. 16 25 e Luc. 23 11 f Mat. 7. 6 g Daniel. 3 1. & ſeqq. h Gen. 31. 27 i Gregor. k 3. Reg. 21 19 l 2. Machab 4. 38 m Mat. 16. 1 n c. 4. 21. o cap. 4. 4 p Tacitus 13. annal q Job. 31. 23 r ep. 17 ſ de ira cohibend. t l. 1. c. 11.

u epiſt. 47 & de ira: c. 15. x lib. 23 y in c. 10. 7 z 3. offic. c. 14 a Philip. 10. b orat. ante quam iret in exilium c Philip. 3 d lib. 3. c. 20 & 25 e lib. 18. c. 3 f Eccleſ. 22 6 g cap. 5. 13 h Cant. 2. 14 15. c. 8; 11. 12 13 i Levit. 10 19 20 Societas malorum tyrannidis interdum vice eſt. k Sophoc l Ezech. 33 m 7 ethic. c 3

bant, volebant ſimul ederemus lætitiæ ſonos. Rurſus nonnulli, *& ſuſpenſiones lætitiæ*, ideſt, requirebant, ut inſtrumenta lætitiæ ſuſpenſa præ dolore, etiam inviti reciperemus & pulſaremus. Quidam, *& inſanientes contra nos*, nimirum exigebant verba cantionum, & ut cantaremus *de canticis Sion*. Tandem alii, *& qui abduxerunt nos læti*: vel, *& deridentes nos, lætitiam*, ideſt, ſermonem lætitiæ flagitabant. Vel, *& ſpoliatores*, ſeu *prædatores noſtri cum lætitia*, nempe interrogabant nos: aut dicebant nobis id, quod ſequitur cantaremus &c. Refert Chryſ. aliam tranſlationem Græcam, οἱ σπαταλαζόμενοι ἡμῶν, *ſuperbe ſe jactantes in nos*. Chaldaicè & *raptores noſtri lætitiæ cauſſa dicebant*. Hebr. textus hic eſt ותוללינו שמחה *vethołalenu ſimchah*. Subaudiendo *interrogaverunt*, aut *rogaverunt*, aut *requiſierunt*, poteſt ultima dictio accipi in accuſativo, ſcilicet, *petierunt lætitiam à nobis*, pro qua LXX. reddiderunt ὕμνον, licet in verſu 6. expoſuerint per nomen εὐφροσύνης, ubi Interpres per nomen *lætitiæ*. Vel ſi ſubintelligatur præpoſitio ב *be in*, ſenſus erit, quod in lætitia exiſtentes, aut lætitiæ augendæ cauſſa, poſtulaverint Babylonii id, quod ſequitur, videlicet *de canticis Sion*: Prima vox Hebræa ſi ſit à תלל *thalal*, per ת *thau*, more Chaldæorum, poſitum pro ש *ſcin*, & ſit à שלל *ſcialal*, *ſpoliare, rapere, prædari*, idem valebit, quod שוללים *ſciolelim*, eritque participium in *Kal*, ſignificans *ſpoliatores, raptores, prædatores*. Ab Hebræo תלל *thalal*, *ſuſpendere*, quod etiam valet תלה *thalah*, derivatur nomen תולל *thołal*, *ſuſpenſio*, & accipietur pro re ſuſpenſa, hic eſt, pro organis ſuſpenſis; ut ſit ſenſus, quod interrogaverunt, ſeu petierunt pulſari organa, quæ ſuſpenſa erant. A themate ילל *jalal*, *ululare*, *& ejulare*, ſi prima littera eſſet ה *he*, & non ת *thau*, quæ charactere parum differunt, cenſeri poſſet participium in *hophal*, הוללים *holelim*, *ejulare*, ac *ululare facientes*: aut nomen, quod ſignificat, *ejulatus*, *& ululatus*: aut rurſus participium, non per ה *he*, ſed per י *jod*, יוללים *jolelim*, *ejulantes*, *& ululantes* Ab הלל *halal* ſcribendo הוללנו *holelenu*, erit partitipium in *Kal*, *inſanientes noſtri*, ſive *contra nos*, aut *laudantes*, nimirum cum ironia, tamquam peritos cantandi & inſtrumenta muſica tractandi. Ab eadem radice הללינו *hilluenu* explicaretur, *gaudia noſtra*, nempe *petierunt gaudia noſtra*, quæ ſunt שמחה *ſimchah*; vel ut *perciperent lætitiam*, vel *quum læti eſſent*. Suſpicor tandem LXX. legiſſe מולבינו *molechenu*, à ילך *jalach*, *ire, ambulare*: & in *hiphil*, הוליך *holik*, aut הולך *holek*, *ambulare facere, abducere, aſportare vehere*. Exponitur in Threnis *a*, *minare*. Quaſi ſignificet abductos more pecudum homines. In iſtis omnibus conjecturis receditur nonnihil neceſſario & à litteris quibuſdam, à punctis. Punctorum haud adeo magna ratio habenda, quorum inventio recentior, ideſt, poſt Hieron. In litteris mutationem aliquam quandoq. vitio ſcribentium factam, idem Hieron. non raro annotavit, noſque ipſi non ſemel monuimus. Juxta conjecturam meam, pro ל *lamed* ſecundo loco reponit כ *chaph*, cum additione modica ex hoc illud fieri potuerit; & pro ָ *camets*, a longo, ſupponitur ֵ *tſere*, è longum; & hoc ipſum pro י *chiric gadol*, i longo: quod fieri ſolet ſæpe numero. Denique מולכינו *molechenu* non potuit melius verti, quam ut eſt apud LXX & apud Interpretem noſtrum, ἀπαγαγόντες ἡμᾶς *qui abduxerunt nos*. Ceteræ lectiones Hebrææ, atque verſiones patiuntur multo plures difficultates, nec favent editioni vulgatæ. Poſtea deprehendi Agellium ſimili conjectura ductum fuiſſe, ut exiſtimaret lectum à LXX. מולכינו *molichenu*: Sed perinde eſt, utro ſcribas modo, ſive cum quibus punctis, aut מולכינו *molechenu*, aut מולכינו *molichenu*: ſcribitur tamen apud eumdem minus rectè ante נ *nun*, abſq; י *jod* nota numeri pluralis. Bellarm. à תלל *thalal* ut ſignificat *elevare, attollere extollere*, vult hic ſignificari eos, qui ex uno loco tulerunt in alium, & aſportaverunt. Sed hunc iſtius verbi uſum non reperio.

a cap. 2. 3.

Punctorum Hebreorum inventio ætate Hieronymi poſterior.

Hymnum cantate nobis de canticis Sion.) Jam dixi Hieronymũ vertiſſe pro, *hymnum*, *(læti)* hoc modo, *& qui affligebant nos læti*, quaſi legerit שמחים *ſomechim*, & non שמחה *ſimachach*: vel ſuppleverit præpoſitionem ב *be*, legendo בשמחה *beſimchach*, *in lætitiæ*, ideſt, cùm eſſent in lætitia, læti, hilares, & lætitiæ, ac voluptati indulgere, atque ſatisfacere vellent. Hoc pacto ſeorſim ſumentur, ſequentia, *cantate*, ſeu *canite nobis de canticis Sion*: Vertit præterea Hieron. pluraliter; *de canticis*, quum tamen ſit nomen שיר *ſcir* ſingulare, quemadmodum verſu præcedente, ubi reddidit, *verba carminis*. Interpres; *verba cantionum*. Auctor libri de montibus Sina, & Sion apud Cypr. legit, *cantate nobis cantica de canticis Sion*: *Cantica Sion* poſſunt intelligi tum uſitata in Jeruſalem metropoli Judeę ac proinde etiam in Judæa univerſa: tum præſertim decãtari ſolita in Sione, vel in aula regia, vel in templo, quæ duo in eo monte conſtructa erant. Notatu dignum pronomen, *nobis*, quamvis alioqui ſit trita phraſis ut in Evangelio *b*; *cecinimus vobis, & non ſaltaſtis*. Senſus eſt, cantate in gratiam noſtri, ut nobis placeatis, & ſatisfacitatis: ut ſerviant voluptati noſtræ cantica in Dei veſtri honorem cultumq. compoſita, caniq. ſolita; ut ea etiam uſurpetis in ſolemnibus ſacris deorum noſtrorum: ut plures apud vos ſit obſequi voluntati noſtræ, quam veſtræ religioni, ut nõ ſolum ſervilibus vacetis, & utilibus operibus, verum etiam iis quibus nos oblectetis; ut cum onere, præterea ludibrio afficiamini, ut riſum captemus ex peregrina lingua, cantuq; ut intelligamus vel per linguæ barbaræ veſtræ peritos egregia ſcilicet facinora veſtra, & Dei veſtri eximia, quæ jactare verſu ſoletis, & concentu, beneficia; quorum nos memoria infelices ac ſpes veſtras inaniter ſuſtentatis. Hoc dæmonis, eorumq; quos inſtigat, ingenium, profanis miſcere ſacra, ſacris abuti ad profana, ſuperſtitione religionẽ polluere; Deo debitum honorem cum idolo communicare. Docuimus alio loco ſimiam Dei dæmonem, ritus, & facta litteris contenta divinis, nonnihil variando in fabulas, atq; ſuperſtitiones tranſmutaſſe. Teſtantur id ſcripta maximè vetuſtorum tum poetarum, tum philoſophorum. Viget etiam hodie apud nonnullos profeſſores Chriſtianitatis, improbũ cacoethes, revelatas ſcriptiones diſtorquendi, & ſuis prophanis aſſuendi, tam indecore, tam inhoneſte, tam ſalſe, dicaciterq; tam ſcurriliter, tam fabuloſe, tam impie. Severiſſimè cavetur id à Tridentino Concilio *c*: ſimiles iſtos dixeris temulento Baltaſſari: vaſis templi Jeroſolymitani abutentis in convivio, dũ ſimul deos ſuos laudaret *d* Animas Hebræorum captivare mancipareq; dæmoni Babylonii volebant, ac vænundare ſub peccato; non contenti corpora ſervituti addixiſſe: ipſimet Deo poſſeſſionẽ ſuam, & honorem eripere ſtudebant. Non dubitavit Nazianzenus *e*, aſſerere, quod nos pro lapſionibus noſtris Deum noſtrum afficiamus detrimento; quia ille nos pro divitiis habet, noſtraq. merita pro triumpho ſuo, ut de patientia Job Hieron. *f*, aſſeverat. *Deſcendit Deus* cum ſuis *in foveam, & in vinculis non derelinquit g*, ſed *redimit ſibi eos, & Deũ eorũ h*, ideſt, ſeipſum veluti concaptivum. Ferripetitio illa utcumq. potuiſſet, ſi non dixiſſent, *cantate* nobis: ſed ſimpliciter, *cantate*, aut etiam *cantate, & pſallite regi veſtro, & regi univerſæ terræ Deo i*. Ubivis enim, ac in omni loco id fieri poteſt, *cantabileſque ſunt juſtificationes Dei in loco peregrinationis noſtræ K*. *Decet* quidem *Deum hymnus in Sion l*, & loci religio confert non parum: at quo demum loco id fiat, fieri debet Deo, & in ipſius honorem, non hominibus, neq. in eorum gratiam dumtaxat. Non vacant aliqua culpa ſimili culpæ iſtorum hi, qui in hymnis divinis decantandis etiam intra Eccleſiam, requirunt modulos, & concentus, qui potius aures titillent, ac prurientes perfricent, quam qui animum pie declinant, & ad ſuavem ejuſdem amorem deducant. Vallet Diabolus ut *tuba caneremus ante nos facturi eleemoſynam, & oraremus in angulis platearum* tamquam mercenarii non Dei, ſed illius, & mundi *m*. Talis eleemoſyna (eadem vero de aliis ratio) bene tuba dicitur, inquit Chryſol. *n*, hoſtilis eſt, non civilis, non miſericordiæ dedita, ſed clamori, ſeditionis vernula, non alumna pietatis: oſtentationis nundinatio, non commercium charitatis. Hoc ſibi volunt poſtulantes hymnum cantari ſibi *de canticis Sion*, ideſt, opera virtutis alioqui bona, & non alio referenda, quam ad Deum, non propter hunc excellentiſſimum finem fieri, ſed propter mercedem temporalem, non eſſe contentos ipſo virtutis honeſtiſſimo theatro, quod eſt conſcientia *o*, vel *ſpectaculo Dei & angelorum p*, ſed ſolicitos eſſe de hominum ſolo teſtimonio & approbatione.

b Matt. 11. 17.
c ſeſſ. 4. in fine.
d Dan. 5. & ſeqq.
e Orat. 12.
f Epiſt. 39.
g Sapient. 10 13. 14
h 2. Reg. 7. 23
i Pſ. 46. 7. 8
k Pſ. 118. 54
l Pſ. 64. 2
m Matt. 6. 5
n Serm. 9.
o Cic. Tuſc. 2
p 1. Cor. 4. 9

Dei ſimia dæmon.

In hymnis divinis, non aures titillandæ, ſed animus pie deliniendus & ad amorem Dei deducendus eſt.

Atqui quemadmodum

> *Ille* q, *dolet vere, qui ſine teſte dolet.*

ſic

> —— *qui* r, *conducti plorant in funere dicunt,*
> *Et faciunt prope plura dolentibus ex animo.*

hoc, inquam, ipſo, quia conducti ſunt, & in eodemmet luctu gaudent: quoniam lucrum in eo conquirunt: quales præficæ, tibicines, &c. Nec aberraret ſane qui hujuſcemodi hominum genus, qui cantant hominibus hymnum *de canticis Sion*, & res ipſas divinas tractant, frequentant, factitant, non ut ipſi placeant Deo, ſed ut hominum aurem favoremque colligant, affirmaret *errore Balaam mercede effundi* a. Etenim Balaam niſi gravibus Dei minis cohibitus fuiſſet, quod in ſe erat abuſus prophetię, dono propter mercedem Dei populo maledixiſſet *b*. Balaco ſimiles qui cantica Sion flagitant ſcripturarũ & myſteriorum in ſuammet, aliorumque perniciem, quive irreligioſè, irreverenter, curioſè auribus talia excipere volunt; quum legiſlatio arceat à monte homines vulgares, beſtiáque ſi tetigerit illum, lapidari præcipiat *c*: & ab exſecratis ſacri. Vades conclamaret *procul eſſe profanos, totoque abſiſtere loco* d. Idcirco nec ſacra vulgari agitari lingua; nec legi paſſim communi ſinit lingua ſcripturas Eccleſia, nec magis arcanum Miſſæ canonem alta proferri voce. Legatur nonus ſeſſionis vigeſimæ ſecundæ Concilii Tridentini. Non intellexiſſent Babylonii cantica, quæ cantari petebant, neq; quantum ad Hebræam linguam, neq; quantum ad ſententiam, quamvis linguæ notitiam haberent. Colitur tamen Deus rite ignota vulgo lingua, huicque vulgo venerabiliora redduntur arcana ignoto ſermone peracta: & illi ſufficit, ſi concinatorio de neceſſariis ad fidem ac mores erudiatur. Romani ſacra Ceteris aſſumta de Græcia, per Græcam curari Sacerdotem voluerunt civitate donatam, aut quæ Græcè ſciret, civis nata; ut ſcientia peregrina, & externa, mente domeſtica & civili precarentur *e*. Sic, inquam, ſatis eſt mente domeſtica & civili ad Deum ab omnibus coli, tametſi antiſtes lingua utatur vulgaribus peregrina, externa, ignota, & quodammodo barbara.

q Martiali. 2 Epigr. 34.
r Hor. in art.

Qui res divinas tractant, non ut placeant Deo, ſed ut hominum favorem acquirant, errore Balaam mercede effundunt.

a Ep. Jud. 11.
b Num. 22. & ſeqq.
c Exod. 19. 12.
d 6. Æneid.
e Cic. or. pro Cornel. Balbo.

Cauſſa cur non ſinat Eccleſia legi ſcripturas communi lingua, nec ſacra fieri.

Verſ. 4.) Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena.

Senſus loci.

Reſpondent captivi Babyloniis reſpoſcentibus cantica Sion. Qui poteſt ut ſatis faciamus vobis læta cantica flagitantibus ab ærumnoſis captivis, quæ in patria conſtituti, ac liberi cantabamus? Vetat id mæror, graviſq; calamitas, quæ nihil niſi gemitus, ſuſpiria, lacrymas, lamenta ſuppeditat. *Muſica in luctu importuna narratio* f. Aliena eſt hæc terra, voſque alieni à cultu & religione veri Dei; Nec intelligere, nec probare valetis cantica divina contemturi ac irriſuri potius eſtis, ſi quo modo ſententiam præceperitis. Suavitas modulationis apta eſt moribus piorum; non ad ſolam per ſe aurium comparata delectationem. Nec ipſi, nec alia natio ulla, quæcumq; demum ſacra celebret, ea peregrinis & exteris abſque delectu communicat ſi quod veri cognoſcendi & excolendę pietatis in vobis ſignum deprehenderemus, acquieſceremus libente, ac in lucro etiam propagationem orthodoxæ religionis, atque proſelytorum aggregationem poneremus. Nihil nobis hac re optatius. A primis inchoandum elementis religionis, & à catecheſi, priuſquam ad intima quaſi adyta admittamini. Antea veteres pravi mores corrigendi, aut certe id faciendi ſuſcipienda voluntas, & veritatis ardor concipiendus. *Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi peſſimo* g, tùm peſſimo, propter afflictionem, quales nos; tùm propter nequitiam, ut qui prava religione ſunt imbuti: quales vos. Nitro acetum admixtum reddit id ad lavandum ineptius; ad medicinas acrius: ad eumdem modũ, & valde mæſti ſuavibus carminibus non deliniuntur, ſed exaſperantur, & dulcibus ſermonibus obfirmati in prava ſententia indureſcunt magis. Tandem *ſanctum canes conculcant pedibus, ac dirumpunt porci eos qui margaritas ante ipſos projiciunt* h. Quando Baruch *i* in Babylonia ad flumen Sodt recitavit verba Jeremiæ; plorarunt jejunarunt captivi, & collectam pecuniam miſerunt ad eos qui remanſerant in Jeruſalem, ut offerrent ibi ſacrificia; videlicet ut obſervat Cyrillus Alexandrinus *k*, quum ſcirent non decere locum captivitatis ſacrificia. Ea etiam de cauſſa Danielem verſa ad Jeruſalẽ facie ter in die oraviſſe *l*. Eadem hic myſtologia traditur ab Hilario, & aliis enarratoribus; quæ antea, ut corporis noſtri terram retineamus, & in libertate tueamur; quia polluta terræ corpora audire de canticis Sion nihil poſſunt; & aliena à Deo licet noſtra ſint, erunt, ſi à lege peccati cęperint eſſe captiva. Si in terra barbara Domini oracula canere fas non erat, ait Chryſoſt. *m*; quando minus id animæ barbaræ? ſi captivis hoc non licebat, quanto potius qui ſervi ſint peccati, & alienam vitam vivunt, muto, clauſoque ore eſſe debent, & organa ac vaſa cantici ſuſpendere? Barbaram animam vocat crudelem, immitemque, & ſervam, quod peccato barbaris omnibus crudeliori tyrãno ſervit. Itaque interpretatur hunc locum de doctore ne ſit peccator cui vetatur *enarrare juſtitias Dei* n, & de iiſdem argui poſſit quod arguat in alio. Demonſtrat Grevæus *o* in ſtatu gratiæ: *non eſſe ſpecioſam laudẽ in ore peccatoris* p: Hebræos poſtquam evaſerunt ex Ægypto, canticum ceciniſſe *q*: concordiam harmonicam conſiſtere in rationali conſenſu corporis cum anima; ita ut *venter quaſi cithara ſonet ad Moab* r cantica diaboli, & Adam non fuiſſe vere cantica, ſed quoſdam ululatus diſcordes: cum elevatione, depreſſione, mutatione enormi, ut muſici loquuntur. Sed præſtat perlegere ingenioſum juxta piumque ſermonem Auctoris, nec de cantico novo ſive Chriſti, quod appellat ſponſi, victoris, peregrini. Repete quod prius retuli ex annotatione Richardi Victorini, & ex Ambroſio *ſ*. Lege etiam in panegyrica Gregorii Thaumaturgi oratione ad Origenem accommodationem totius hujus loci piam, qua ille utitur ad ſe ipſum. Ubi dum digreditur ab Origene preceptore; & Nicetæ ſcholion in 43. orationem Nazianzeni *t*. Homo deditus carni, & mundo, ſerviens vanitatibus, plenus erroribus, inquit Auguſt., Proſper, & alii, terra aliena eſt: in qua ſeri ſacra ſemina; quę ſunt divina cantici verba, non poſſunt; quia niſi in Sion, ideſt, in Eccleſia, non congruere celebratur divina laudatio. Babylonia te portat, ait idem Auguſt., Babylonia te continet, Babylonia te nutrit, Babylonia de te loquitur: non noſti capere, niſi quod fulget ad tempus; æterna meditari ignorans: non capis quod interrogas. Exemplo utitur ejus qui de ratione conſequendæ vitæ reſponſo accepto, atque de perfectione tamquam *de canticis Sion*, non cepit, ideſt, non intellexit, vel non acquievit, ſed *contriſtatus abſceſſit* u. Idcirco *frænum ponendum* aliquando *in os noſtrum*, ut verbis Job *x* admonet Gregorius *y*, apud nempe dura reproborum corda, ut Paulus fecit *z*, Judæos dimittens: & fieri præcepit circa hæreticum bis monitum *a*. Salomon etiam circa *deriſorem non arguendum, ne oderit arguentem* b. Hoc demum ait his verbis innui; *quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Tam pios non eſſe oporteat, ut cantica omnia noſtra dici poſſent Domini, hoc eſt ad ejus laudem, gloriam, religionem pertinentia; & ut *loqueremur nobiſcum ipſis in pſalmis & hymnis, & canticis ſpiritualibus cantantes* (prius ſimulve) *& pſallentes in cordibus noſtris Domino* c. *Qui ex Deo non eſt*, illibenter *hæc audit; qui ex Deo*; libenter *d*. Videntur iſti reproborum inſulſa verba meræque *fabulationes* e, & audire quæ mundi ſunt, grave ſibi ac deprimens pondus credit, & valde inſolens, atque intolerabile æſtimat quidquid illud non ſonat, quod intus amat, ut ſcribit Gregorius *f*. Vice verſa non delectat juſtum ac ſpiritualẽ de divinis ferere ſermonem apud eos qui ſunt ceu aliena & incapax terra. Abbas Moyſes affirmabat apud Caſſianum *g* ſe nonnumquam nonnullis hujuſmodi ſermonem cum gemitu, lacrymiſque poſcentibus, aliquid eis doctrinæ conferre cupientem, nullatenus potuiſſe; & ita in ſe non ſolum ſenſum, verum etiam ipſum eloquium defeciſſe, ut non inveniret, quemadmodum eos vel cum levi conſolatione dimitteret; atque ſic intellexiſſe Domini gratiã pro merito, ac deſiderio audientium diſputantibus aſpirare ſermonem. Quid ergo mirum, ſi cantare ſe hi negent poſſe *canticum Domini in terra aliena*, & ad penitus alienas, ac abhorrentes aures à ſermonibus divinis? Eodem ſpectat, quod antea dixi, vehementer miratum Aquinatem Thomam, poſſe lethali aſtrictum peccato lætari, ridere, animo tranquillo eſſe. Dicere deberet, qui ejuſmodi eſt. Quomodo non plangemus, *exituſque aquarum deducent oculi noſtri, quia non cuſtodierunt legem Dei* h? Ezechielem vetuit Deus planctum celebrare, aut lacrymas fundere ſuper morte uxoris: ut hoc ſymbolo doceret fore, ut populus non lugeret propter graviſſimas plagas *i*; videlicet præ magnitudine opprimentis calamitatis, & doloris. E contrario, Jacob arbitrans mortuum filium Joſeph, noluit conſolationem accipere, quum reliqui filii lenire conarentur dolorem ipſius *K*. Colligit alibi Chryſoſtomus *l* differentiam inter canticum novum, vetuſque; ac proinde inter hæc duo Teſtamenta; ut vetus certo loco aſtrictum fuerit; novum omnem locorum amplectatur univerſitatem. Idem *m* Judæum coarguit, non verentem nunc in exilio celebrare Paſcha; quum ſe hic neget *cantare poſſe canticum Domini in terra aliena*. Vidiſti, ait, contumaciam, vidiſti dementiam, vidiſti mentis inſaniem? Quan-

f Eccli. 22. 6.
g Pr. 25. 20
h Mat. 7. 6
i 1. l. & ſeq.
K 1. de ador. in ſpiritu.
l Dan. 6. 10.
m hom. 6. in ep. ad Roma.

Senſus myſticus.

n pſ. 49. 16
o ſerm. 302.
p Eccl. 15. 9
q Exod. 15. 1
r Eſa. 16. 11
ſ 2. de pen. cap. 11
t Num. 4
u Mat. 19. 22
x c. 30. 15
y 20. moral c. 17 vel 19
z Act. 13. 46.
a Tit. 3. 10
b Pr. 9. 8
c Eph. 5. 19.
d Joan. 8. 47.
e pſ. 118. 85.
f moral. 5. 6.
g coll. 1. c. ult.
h pſ. 118. 136
i Ezech. 24. 25. & ſeq.
k Gen. 37. 35.
l in pſ. 95.
m homil. de proditione Judæ, tom.

Inter duo teſtamenta differentia.

Contra Judæos argumenta Chryſoſtomi.